

LUNDS
UNIVERSITET

Prostitution - vad är inte problemet?

En diskursanalys av svensk prostitutionspolicy

Pontus Grina & Louise Strömerstén

Lunds Universitet Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA 63, HT 17

Handledare: Agneta Hedblom

Abstract

Author: Pontus Grina & Louise Strömerstén

Title: Prostitution - what's not the problem? A discourse analysis of Swedish prostitution policy

Supervisor: Agneta Hedblom

Assessor: Maria Bangura Arvidsson

The aim of this study was to examine the problem representation of prostitution in Swedish prostitution policy using Carol Bacchis discourse analysis method “What’s the problem represented to be?”. The material studied were official reports of the Swedish government (SOUs), specifically *Könshandeln* (SOU 1995:15) and *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008* (SOU 2010:49). Bacchis method consist of six interrelated questions which aim to investigate the way policies frame a problem. The theoretical basis of the method is social constructivism. Due to restrictions of scope, and for the purpose of going deeper within each question, the analysis was based on only question one, two and four and focus on suggested solutions, underlying assumptions and on what is left unproblematic in the problem representation. We found that the problem representation of prostitution consists mainly of prostitution as a *result and generator of inequality between men and woman* and as *men’s violence against women*. Furthermore we found that *men as sex sellers* and *harm reduction as measure* are left unproblematic.

Key words: *Bacchi, discourse analysis, prostitution, prostitution policy*

Nyckelord: *Bacchi, diskursanalys, prostitution prostitutionspolicy*

Förord

Vi vill tacka vår handledare Agneta Hedblom.

Vi vill också tacka våra respektive familjer, vänner, livskamrater och hundar för stöd under uppsatsskrivandet.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Uttryck och begrepp.....	3
1.4 Kort historisk bakgrund om prostitution i Sverige.....	3
2. Tidigare forskning	4
2.1 Ett splittrat vetenskapsfält.....	5
2.2 Den diskursiva kampen om prostitution.....	6
2.2.1 Abolitionism- och normaliseringsposition.....	6
2.2.2 Socialpolitisk och kriminalpolitisk inramning.....	8
2.3 Prostitutionspolicy i andra länder.....	9
2.3.1 Sverige och Nya Zeeland.....	9
2.3.2 Sverige och Victoria, Australien.....	11
3. Teoretiska och metodologiska utgångspunkter	12
3.1 Teori.....	12
3.1.1 Socialkonstruktivism.....	12
3.1.2 Diskurs, språk och den sociala världen.....	13
3.1.3 Governmentality.....	14
3.2 Metod.....	15
3.2.1 Diskursanalytisk metod.....	15
3.2.2 Bacchis diskursanalytiska metod.....	15
3.2.3 Kort om tillvägagångssätt.....	18
3.2.4 Urval.....	19
3.2.5 Etiska överväganden.....	19
3.2.6 Vetenskaplig kvalitet.....	20
3.2.7 Arbetsfördelning.....	22
4. Analys	22
4.1 Problemrepresentation utifrån åtgärd.....	22
4.1.1. Straffrättsliga åtgärder.....	22
4.1.2 Ett nationellt center för arbete mot prostitution.....	24
4.1.3 Förebyggande sociala åtgärder.....	25
4.2 Nyckelkoncept och kategorier.....	28

4.2.1 Prostitution som nyckelkoncept.....	28
4.2.2 Sex och sexualitet som nyckelkoncept.....	29
4.2.3 Jämställdhet som nyckelkoncept.....	30
4.2.4 Män som köper sex som kategori.....	31
4.2.5 Kvinnor som säljer sex som kategori.....	33
4.2.6 Män som säljer sex som kategori.....	34
4.3 Vad kvarstår som oproblematiserat?	35
4.3.1 Män som säljer sex?.....	36
4.3.2 Skademinimering?.....	40
5. Slutdiskussion.....	42
6. Referenslista.....	46
7. Källförteckning.....	47

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Det finns inom politiken en ambition att identifiera och kartlägga sociala problem för att sedan kunna utforma policys avsedda att lösa dessa problem. Trots många årtionden av forskning om sociala problem återstår dock en stor oenighet om hur olika sociala problem ska hanteras av politiken. Missbruk, kriminalitet och fattigdom är exempel på sociala problem som "experter" kan ha vitt skilda förslag på lösningar för. Vi har förundrats över att människor som av allt att döma är insatta och kunniga kring sociala problem kan föreslå diametralt olika lösningar. Om problemets karaktär framstår tydligt, borde också lösningarna på problemet vara enkla att komma överens om? Man kan dock tänka sig att detta bara stämmer så länge som man betraktar sociala problem som på förhand definierade fenomen som existerar utanför den policyskapande processen. Carol Bacchi (2009) menar att huruvida vi förstår sociala problem som exogena, dvs existerande utanför policyprocessen, eller som endogena, skapade inom policyprocessen, får stora konsekvenser för hur vi kan förstå policy. Någon som föreslår en total avkriminalisering av narkotika för att förbättra livet för missbrukare har troligen en helt annan förståelse av vad problemet "missbruk" är jämfört med någon som förordar en strikt nolltoleranspolitik. Om de i själva verket försöker lösa olika problem är det inte längre märkligt att de föreslår olika lösningar.

Ett "socialt problem" kring vilket det, trots en lång tids ingående diskussion, kvarstår stora oenigheter är prostitution. Det omges av en stark konflikt mellan olika ideologier, och aktualiserar värderingar om frihet, individ, jämlikhet och autonomi (Westerstrand 2008:22,108). Det finns inga tecken på att diskussionen är på väg mot sin ände, och att tro att en mer tydlig bild skulle uppenbara sig och avslöja ett rätt svar i frågan är att sakna förståelse för frågans komplexitet enligt Westerstrand (ibid:22). Diskussionen kom återigen i fokus när Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster infördes 1999. Lagen innebar ett skifte i svensk prostitutionspolicy och fastställde att köparen, men inte säljaren, av sexuella tjänster skulle straffas. Den svenska policyn har sedan dess både hyllats som en seger för jämställdheten, och varit föremål för en intensiv debatt där såväl lagens förmåga att uppnå sitt mål samt vilka konsekvenser den lett till för personer som säljer sex ifrågasatts.

Som vi kommer visa i avsnittet om tidigare forskning finns det många förslag på hur man kan betrakta svensk prostitutionspolicy. Forskningen har till stor del inriktat sig på att ge en

generell beskrivning av hur svensk policy betraktar prostitution. Det vi vill tillföra är en mer djupgående analys av underliggande antaganden och premisser i den svenska prostitutionspolicyn och av vad som eventuellt, med Bacchis (2009) begrepp, *kvarstår som oproblematiserat* i den svenska prostitutionspolicyn. Bacchi menar att alla policies utgår ifrån problemframställningar som med nödvändighet utelämnar möjliga perspektiv på ett problem till förmån för andra. Därför är det enligt Bacchi (2009) inte tillräckligt att bara undersöka vilken problemframställning en viss policy utgår ifrån men också vilka möjliga problemframställningar som därmed *tystas*. I denna uppsats vill vi därför undersöka om det finns perspektiv som utelämnas i den nuvarande svenska prostitutionspolicyn. Hur ett problem konstrueras får konsekvenser för hur problemet hanteras och hur det sociala arbetet kring problemet organiseras. Därför menar vi att ämnet har hög relevans för det sociala arbetet, som på flera sätt är det område där prostitutionspolicyn implementeras. Vidare vill vi genom Bacchis metod få mer kunskap om hur man kan analysera konstruktionen av sociala problem och de lösningar som föreslås.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka hur prostitution som problem konstrueras i offentliga utredningar.

Våra frågeställningar är:

Hur konstrueras prostitution som problem i SOUerna?

Vilka antaganden och premisser ligger till grund för hur prostitution framställs?

Vad kvarstår som oproblematiserat i den svenska policyn?

De offentliga utredningar som vi specifikt valt att titta på är Könshandeln (SOU 1995:15) och Förbud mot köp av sexuell tjänst - En utvärdering 1999-2008 (SOU 2010:49).

1.3 Uttryck och begrepp

I det material vi har tagit del av för uppsatsen används olika uttryck och begrepp i fråga om sexköp och de inblandade parterna. Det finns många åsikter om vilka begrepp som bör användas beroende på vilken diskurs man befinner sig i. Vår utgångspunkt har varit att vi använt samma begrepp som den text vi för tillfället förhåller oss till. När vi inte förhåller oss till en text har vi huvudsakligen använt begreppen "sexsäljare" och "sexköpare" för parterna och "prostitution", "sexförsäljning" eller "sexköp" för fenomenet. Vi vet att de flesta av

begreppen kritiseras från något håll och vill förtydliga att vi inte lägger någon värdering i de olika begrepp vi använder.

1.4 Kort historisk bakgrund om prostitution i Sverige

Sveriges syn på och lagstiftning kring sexköp har genomgått flera förändringar de senaste 200 åren. Vi kommer här kort redogöra för hur lagstiftningen sett ut från och med mitten av 1800-talet fram tills idag.

Mellan 1859 och 1922 reglerades prostitution genom olika förordningar vilka enbart fokuserade på kvinnor som sålde sex. Förordningarnas syfte var dels att kontrollera smittspridning av veneriska sjukdomar men de fokuserade också på en omfattande kontroll av var kvinnorna fick bo och röra sig, utifrån en önskan om att dessa ej skulle beblandas med ”respektabla människor”(Svanström 2003:193). Innebörden av prostitution var dock skiftande under denna period och syftade ursprungligen på kvinnor som hade utomäktenskapligt sex. (Svanström 2006: 33. 1875 var det år då sex mot betalning som specifik företeelse skrevs in i reglementet (Svanström 2003:185). 1922 överfördes regleringen av prostitution till 1885 års lösdrivarlagstiftning. Denna lagstiftning syftade till att förebygga asocialitet och brottslighet genom att människor som sysslade med osedliga eller ordningsstörande beteenden såsom tiggeri och prostitution kunde bli föremål för olika tvångsinsatser. Av de kvinnor som blev föremål för lagen var flertalet prostituerade. (Dodillet 2009:48)

Lösdrivarlagen avskaffades 1965 och ersattes med LSA - lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet. Denna lag gällde människor äldre än 20 år som inte försörjde sig hederligt eller förde ett asocialt liv så att ”fara förelåg för allmän ordning eller säkerhet” (Dodillet 2009:49). I realiteten användes LSA mest för att kontrollera gatuprostituerade. LSA blev dock kortlivad, redan 1969 slutade lagen efter mycket kritik att användas och 1981 avskaffades den helt (Dodillet 2009: 49). Ungdomar under 20 år kunde fortsatt bli föremål för tvångsåtgärder enligt Barnavårdslagen om de sålde sexuella tjänster. Utlänningslagen fortsatte också att tillåta utvisning ur landet på grunden att någon prostituerar sig, då prostitution ses som en oärlig försörjningsform (Dodillet 2009: 49, 461-462). De enda lagar som reglerade sexköparna under denna period fanns i brottsbalkens sjätte kapitel om sedlighetsbrott. Det var enligt brottsbalken förbjudet att köpa eller försöka köpa sex av kvinnor under 18 år. För köp av homosexuellt sex var säljaren tvungen att vara över 20 år.

(Dodillet 2009: 49). I övrigt var det alltså fritt fram att köpa sexuella tjänster. Koppleri var även straffbart och gällde personer som ”vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar annans otuktiga levnadssätt” liksom de som ”förleder den som är under 20 år till sådant levnadssätt”.(Ibid.). I praktiken var det alltså hallickar och profitörer som man ville kontrollera med denna lag, men även fastighetsägare som upplät lokaler åt prostituerade till ockerpris (ibid).

Under 60- och 70-talet var sexualdebatten mer liberal. Även om det inte ledde till en acceptans av prostitution så minskade kontrollen av sexsäljare. (Dodillet 2009:50). Under 80-talet kom debatten att förändras till att beskriva den sexsäljande kvinnan som sexualobjekt och offer och den sexköpande mannen som förövare. Riksdagsledamöter började kalla prostitution för ett exempel på sexuellt våld och vissa bytte ut ordet prostitution till människohandel. Dodillet (2009:325-345)

1995 kom så den offentliga utredningen Könshandeln (SOU 1995:15) med förslaget att såväl sexköp som sexförsäljning skulle kriminaliseras. Det slås fast att prostitution är något oacceptabelt som behöver bekämpas. I propositionen Kvinnofrid (1997/98) föreslogs samma sak men efter att nästan samtliga remissinstanser protesterat mot kriminalisering av säljande part kom det slutgiltiga lagförslaget bara att kriminalisera kunden. 1998 antogs den nya lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster (Dodillet 2009:421).

2. Tidigare forskning

I sökandet efter tidigare forskning har sökmotorerna LUBsearch och Google Scholar använts. Sökordskombinationer för att hitta de artiklar vi hänvisar till är: “discourse analysis prostituion policy” och “discourse prostitution policy Sweden”. De två avhandlingarna av Westerstrand (2008) och Eriksen (2011) fanns bland referenserna i en avhandling av Anna Hulusjö från 2013 med titeln “The multiplicities of prostitution experience”, som i sin tur var ett sökresultat på LUBsearch utifrån sökorden “prostitution Sverige”. Samtliga artiklar och avhandlingar är peer reviewed. Eftersom Sexköpslagen trädde i kraft 1999 har sökningen inriktat sig på år efter detta. Den äldsta referensen är från 2008 och den senaste från 2016. Samtliga källor är sökta utifrån engelska eller svenska.

2.1 Ett splittrat vetenskapsfält

Genom vår läsning av tidigare forskning har det framkommit att det finns en diskursiv kamp inom området prostitutionspolicy. Det finns enligt en del forskning vi hittat (Yttergren & Westerstrand 2016, Weitzer 2005) även en kamp om hur prostitution ska tolkas inom den vetenskapliga produktionen gällande prostitution - både i Sverige och internationellt. Det finns också kritik sinsemellan forskare om den vetenskapliga kvaliteten på vissa arbeten (se exempelvis Weitzers kritik 2005:934-946 och Yttergren & Westerstrand 2016).

I Westerstrand och Yttergrens position paper (2016:45) skrivs att det i debatten och forskningen sker en förvrängning av sexköpslagens intentioner av vissa deltagare. De skriver att den rådande mediadiskursen i Sverige framställer det som att experterna är emot kriminalisering medan politiker förespråkar det och försöker dölja att kriminalisering inte fungerar. Vidare menar de att det sexradikala perspektivet getts utrymme via att feltolka sexköpslagens bakgrund och avsikt. (ibid:48). Weitzer (2005:934) från George Washington University har en mer internationell blick och går så långt som att säga att det inte finns något annat område inom samhällsvetenskapen som är mer kontaminerat av ideologi än det som omger sexindustrin. Han menar att många studier kring prostitution försummar de vetenskapliga kraven för att passa in resultaten i en politisk agenda (ibid).

Vad vi vill få fram är att det område vi valt att titta på är komplicerat och omstritt. Westerstrand (2014:25) skriver i fråga om vad hon kallar diskursordningen om kommersiellt sex att: ”Det råder/.../ en antagonism på fältet, kretsande kring mening och representation/identitet – egen och andras. En antagonism så stark att det finns fog för att tala om ett brinnande krig.” Vi har försökt granska den forskning vi använt oss av kritiskt och vill flagga för de svårigheter som finns inom fältet i detta avsnitt.

2.2 Den diskursiva kampen om prostitution

2.2.1 Abolitionism- och normaliseringspositionen

Under detta avsnitt kommer vi att gå igenom de två mest framträdande diskurserna kring prostitution och hur de skiljer sig åt. Vi använder oss av en avhandling skriven av Westerstrand (Westerstrand 2008) och en artikel skriven av Levy & Jakobsson (Levy & Jakobsson 2014).

Westerstrand (2008) använder ett feministteoretiskt perspektiv i diskursanalysen av prostitution och skriver en litteraturgenomgång där hon tar upp ett flertal olika sätt att dela upp diskurserna kring prostitution. Westerstrand delar in synen på prostitution i två diskurser: den *abolitionistiska positionen* och *normaliseringspositionen*. Grovt sett handlar dessa två om vilken inställning som intas gentemot prostitution: ska prostitution motarbetas och ses som en icke-önskvärd företeelse i ett samhälle, eller bör den normaliseras och accepteras? (ibid:127) Den abolitionistiska positionen, som alltså ser prostitution som något som ska motarbetas, delas upp ytterligare i *radikalfeminism* och *en kontextualiserad approach*. Det radikalfeministiska perspektivet förstår prostitution som en form av mäns våld mot kvinnor och som både ett uttryck för och en anledning till en ojämlik könsmaktsordning i samhället. Inom denna position är prostitution något som kvinnor till största delen gör på grund av tvång, inte utifrån val (ibid:136).

Den kontextualiserade approachen är inte lika inriktad på att all prostitution är en form av våld men dock också kritisk mot prostitution som institution (ibid:127). Prostitution som institution problematiseras och kopplas till samhälle och könskultur, men all prostitution ses alltså inte som våld (ibid:172). Denna approach har enligt Westerstrand inte fått en framträdande plats i *berättelsen om prostitutionsdebatten* då det är konflikten mellan den radikalfeministiska positionen och den liberala/sexliberala/sexradikala (som tillhör normaliseringspositionen, se längre ner) som stått i centrum (ibid:172).

Sexköpslagen i Sverige befinner sig inom den *abolitionistiska diskursen*, och enligt Levy och Jakobsson specifikt den *radikalfeministiska diskursen*. Denna diskurs kritiseras av Levy & Jakobsson (2014:594) för att leda till en ensidig bild av sexsäljare som instabila, traumatiserade, passiva och utnyttjade. Inom den radikalfeministiska diskursen ses dessa svårigheter delvis som en anledning till varför de säljer sex och delvis som något de blir på grund av att de säljer (ibid). Framställningen av sexsäljare på detta sätt gör att de inte ses som aktiva aktörer i fråga om att sälja; det kan inte ses som att de väljer att sälja sex, skriver Levy & Jakobsson (ibid:594-595) - vilket är något skarpare uttryckt än Westerstrands (2008:136) beskrivning av den radikalfeministiska diskursen ovan.

Den radikalfeministiska diskursen i Sverige har enligt Levy & Jakobsson drivit bort den liberala argumentationen från agendan, och gjort att en diskussion om sexsäljare som aktörer inte fått gehör i den allmänna debatten. Förutom att det diskursiva fältet varit obalanserat

menar Levy och Jakobsson att sexsäljares röster i frågan uteslutits, såsom de enligt Levy och Jakobsson också blivit uteslutna från allmän abolitionistisk och radikalfeministisk diskurs. (ibid:594).

De liberala argumenten, som Levy & Jakobsson nämner, hamnar inom vad Westerstrand kallar för *normaliseringspositionen*. Som tidigare nämnt ses prostitution inom denna diskurs inte som något som ska bekämpas. Normaliseringspositionen har, enligt Westerstrand (2008:128), tre indelningar. Den första positionen är *liberala feminister*, inom vilken man visserligen inte ser prostitution som något i sig icke-problematiskt, men argumenterar att oavsett utgör prostitution en form av avtal en kvinna ska kunna ingå. Westerstrand benämner den andra positionen som *sexarbetarpositionen*. Utifrån den ska prostitution ses som ett arbete, som ska omfattas av arbetsrättsligt skydd. Därtill anses prostitution ha en normbrytande karaktär. Den tredje positionen är den så kallat *sexradikala approachen*, och inom denna finns den mest positiva synen på prostitution. Inom denna position kallas prostitution för sexarbete och är förknippat med tanken om prostitution som ett fritt val, och ett sexuellt uttryck som ska respekteras. (ibid:128)

Levy och Jakobsson kritiserar som tidigare nämnt den abolitionistiska diskursen i svensk prostitutionspolicy, inte enbart utifrån att den skulle trängt undan liberala argument, utan också för att påverka sexsäljares liv på ett flertal försvarande vis (Levy och Jakobsson 2014:598-602). De tar bland annat upp vad den anser vara en brist på skademinimeringsinitiativ som en följd av att den abolitionistiska diskursen begränsar och kritiserar den typen av insatser (ibid:600). Levy och Jakobsson menar att sexköpslagen lyckats ge dominans till den abolitionistiska radikalfeministiska diskursen och på så sätt påverka den normativa sociala konstruktionen och förståelsen av prostitution.

2.2.2 Socialpolitisk och kriminalpolitisk inramning

Eriksen (2011) undersöker hur processen som ledde fram till den svenska sexköpslagen såg ut. Hon vill veta hur idéerna förändrats över tid och vilka "kritiska tidpunkter" som varit avgörande för att händelseförloppet kom att falla ut som det gjorde. Eriksen (2011:33) använder sig av analysmetoden frameanalysis, en metod för policyanalys som härstammar från den kognitivistiska traditionen med utgångspunkt i Ervin Goffmans teorier. Begreppet frame

översätter Eriksen till inramning, och hon redogör i sin avhandling för vad hon ser som olika policy-inramningar av prostitutionsproblemet samt hur de har växt fram inom svensk debatt.

Sammanfattningsvis kommer hon fram till att policy-inramningen i Sverige gått från en socialpolitisk inramning till en kriminalpolitisk inramning.

Eriksen menar att Sverige under 1970-talet och delar av 1980-talet präglades av en socialpolitisk policy-inramning: Med det avses att man förordade sociala åtgärder av olika slag som lösning och beskrev också prostitutionen som kopplat till sociala problem men inte nödvändigtvis som ett problem i sig självt (Eriksen 2011:71). Utifrån denna logik ansågs det fel att bestraffa enskilda individer för något de såg som ett strukturellt orsakat problem. Istället måste hela samhället förändras så att strukturerna som möjliggör enskilda individers deltagande i prostitution försvinner (Eriksen: 2011:86).

Under 1980-talet förändrades debatten till att oftare diskutera prostitution som ett problem i sig självt, genom att det var ett uttryck för patriarkala, sexuella och klassmässiga strukturer. Det sågs inte längre bara som problematiskt för de inblandade men drabbade också samhället som helhet (Eriksen 2011:78, 81). Under 1980-talet växte den kriminalpolitiska inramningen fram (Eriksen 2011: 83), och under 1990-talet kom den att bli dominerande (2011:99). Eriksen ser den huvudsakliga skillnaden mot den socialpolitiska inramningen (2011:86) som en annan syn på orsak till problemet och vidare vem som ska ta ansvar för det. Förespråkarna av det kriminalpolitiska perspektivet menade att individen har det primära ansvaret och att deltagandet i sexköpsituationen ska förstås som avsiktligt. Eftersom individen är primärt ansvarig blir det också logiskt att kriminalisera beteendet (Eriksen 2011:83-84, 88). Den socialpolitiska och kriminalpolitiska inramningen delade dock överlag enligt Eriksen (2011:86) synen på prostitution som ett uttryck för patriarkalt förtryck.

Eriksen menar att det kriminalpolitiska perspektivet under 1990-talet kunde delas upp i två underkategorier: förespråkande av kundkriminalisering, där enbart kunden ska kriminaliseras, respektive dubbelkriminalisering där både säljande och köpande part ska kriminaliseras. Skiljelinjen mellan kundkriminaliserings-förespråkare och dubbelkriminaliserings-förespråkare ligger enligt Eriksen (2011:105) inte minst i synen på maktrelationen mellan prostituerade kvinnor och manliga kunder. Förespråkare av kundkriminalisering såg mannen som hierarkiskt överlägsen och som den enda part som agerar avsiktligt medan den säljande

kvinnan är föremål för maktutövning från mannens sida och inte utövar sin fria vilja. Följaktligen ska bara kunden/mannen kriminaliseras. Förespråkare för dubbelkriminalisering hade en mer ambivalent syn på ansvarsfrågan, där problemet å ena sidan beskrevs som förakt mot kvinnor men där parterna i slutändan ändå ses som jämbördiga.

Efter en kamp mellan dubbelkriminalisering- och kundkriminaliseringsförespråkare ser Eriksen slutligen införandet av sexköpslagen 1998 som att kundkriminaliseringsinramningen blev det dominerande synsättet (2011:116-117). Det socialpolitiska fanns i viss mån kvar som ett komplement men synen på köparen som ett offer för strukturer var helt borta ur den dominerande förklaringsmodellen av prostitution.

2.3 Prostitutionspolicy i andra länder

2.3.1 Sverige och Nya Zeeland

Harrington (2012) har studerat den expertis och kunskap som låg till grund för Sveriges respektive Nya Zeelands lagstiftning och policy kring prostitution. Nya Zeeland avkriminaliserade 2003 (Harrington 2012:341) prostitution och Sverige kriminaliserade som bekant kunden 1999.

Trots att länderna införde motsatta lagstiftningar noterar Harrington att respektive policys menar sig ha stöd av feminism och feminister (Harrington 2012:337). Båda ländernas lagstiftning hade stöd av inflytelserika kvinnoorganisationer och kom till under en period av vänsterregeringar med en ovanligt hög andel kvinnor (Harrington 2012:337).

Harrington menar att forskare både i Nya Zeeland och Sverige haft en feministisk utgångspunkt för sin forskning, men av olika slag (Harrington 2011:339). Tidigare existerande forskning och policy sågs som uttryck för en klassisk sexuell dubbelmoral, där kvinnans beteende problematiseras men inte mannens (Harrington 2011:347). I Nya Zeeland tillämpades en feministisk metod som understryker marginaliserade kvinnors röster som en viktig och ofta förbisedd kunskapskälla och använde sig av en deltagande ansats - forskningen skulle ge röst åt sexarbetare (Harrington 2011:339). I Sverige skedde forskning om prostitution inom feministiska studier av manlighet. Perspektivet var här enligt Harrington att forskningen ska studera innehavarna av makten i könsmaktsordningen och utveckla strategier för att nedmontera patriarkatet. Utifrån denna utgångspunkt skulle prostitution förstås som ett problem som handlar om manligt beteende och manlig makt. Den svenska forskningen

fokuserade på skadan som kommersialisering av kvinnlig sexualitet har på relationen mellan män och kvinnor (Harrington 2012:338).

Harrington (2012:344) menar att de flesta forskarna i Sverige utgått ifrån att prostitution manifesterar manlig social makt och att forskningen framförallt problematiserat män som sexköpare. Hon menar att forskningen producerat en syn på sexköpare som en avvikande grupp som bör såväl disciplineras och straffas som utbildas och rehabiliteras (2012:346). Det avvikande beteendet ses som skapat av det patriarkala samhället, i vilket män inte tillåts utveckla förmågan till ömsesidiga relationer med kvinnor. Sexköparna förstås således som den grupp män som i högst grad blivit stöpta i en patriarkal maskulinitetsform (Ibid.).

Den Nya Zeeländska forskningen har till stor del istället fokuserat på sexsäljares erfarenheter och vad de efterfrågar. En rättighetsorganisation av och för prostituerade, The New Zealand Prostitutes collective (NZPC (Harrington 2012: 341), har spelat en stor roll genom att den samarbetat med forskare som förordat avkriminalisering av prostitution. Harrington påpekar att sexsäljare vars försörjning är beroende av en marknad för sexköp inte har något incitament att kritisera kommersialisering av sex (Ibid.). Forskning som vill spegla sexsäljares röster har därför många gånger kritiserat aspekter av prostitutionen, men inte prostitutionen som sådan. Kritiken av prostitution som ett uttryck för makt och patriarkala strukturer har alltså inte etablerats i den Nya Zeeländska forskningen. Sexsäljares röster har tenderat att konstruera prostitution som en nödvändig samhällsservice som förser män med okomplicerat sex, vilket män antas ha ett närmast medfött behov av (Harrington 2012: 341). Harrington noterar att sexsäljares bild av prostitution harmoniserar med en sedan tidigare hegemonisk syn på manlig sexualitet. Istället för att som den svenska forskningen kritiskt granska manlig makt har man understrykt sexsäljares behov av empowerment och att inte bli stigmatiserade och kontrollerade (Harrington 2012:343). De behöver få integreras i samhället och därigenom känna sig mer trygga att gå till polisen om de utsätts för våld eller utnyttjas ekonomiskt av sina chefer (Harrington 2012:341). Sexsäljarna ska genom empowerment själva ta kontroll över och hantera riskerna som är associerade med prostitution (Harrington:340). Sådana perspektiv menar Harrington med få undantag har lyst med sin frånvaro i Sverige, där sexsäljarröster som är positiva till prostitution inte har tagits upp i forskningen i någon märkbar omfattning.

2.3.2 Sverige och Victoria, Australien

Carson och Edwards (2011) jämför prostitutionspolicy i Sverige och staten Victoria, Australien. Enligt Carson och Edwards (2011) finns det i Victorias policy ett fokus på skademinimering då prostitution anses vara ett *oundvikligt* problem som inte går att utrota. Detta sätt att se på prostitution är enligt Carson och Edwards (2011:78) sprunget ur ett gammaldags antagande om mäns och kvinnors sexualdrifter. Mot bakgrund av att man anser att det inte går att utrota prostitution och acceptansen för det som en del av samhället, ses prostitution som sexarbete. Lösningen är således, enligt detta synsätt, att reglera förhållandena för detta arbete. Medan prostitution ses som ett icke tvångsrelaterat, acceptabelt arbete ses trafficking som oacceptabelt och olagligt exploaterande. Dessa två saker särskiljs alltså från varandra (ibid).

I den svenska policyn är synen på sambandet mellan prostitution och trafficking annorlunda. Prostitution i sig ses som utnyttjande av kvinnor och ses även som en föregångare till trafficking. Det finns alltså ingen binär uppdelning mellan prostitution och trafficking i den svenska diskursen (ibid:77). En annan skillnad i jämförelse med Victorias policy är att prostitution inte ses som ett isolerat fenomen, utan som kopplat till större strukturella problem rörande jämställdhet mellan män och kvinnor (ibid). Prostitution är ett problem som *ska* utrotas och det är inte acceptabelt. Problembärandet är kopplat mer till männen än kvinnorna och utifrån detta synsätt utnyttjar män kvinnor i prostitution.

Carson och Edwards (2011:79-80) gör en jämförelse mellan det politiska klimatet i respektive land. De menar att Australien generellt sett präglas av nyliberalism och att detta innebär ett fokus på konsumentval, individuell autonomi och icke-interventionism från statens sida. I Sverige fördes diskussionen mot bakgrund av att minska våld mot kvinnor och till skillnad från i Australien finns det en stark välfärdsstat som anses ha en roll att spela i att påverka samhälleliga strukturer (ibid).

Vad som, enligt Carson och Edwards (2011), inte blir problematiserat i Victorias diskurs är könsmaktsrelationer och mäns ekonomiska och sexuella makt. Fokuset är dessutom på att män inte ska bli skadade genom att bli smittade av HIV/AIDS, inte på den skada prostitution kan innebära för kvinnor (ibid:80). Att det inte finns en maktanalys bidrar också till vad Carson och Edwards (ibid) menar är en bristande förståelse för samtyckandets komplexitet. Det som inte får utrymme i den svenska diskursen är möjligheten till att se prostitution som legitim ekonomisk transaktion. De kvinnor som säljer sex kan också bli utsatta för

stigmatisering på grund av synen på prostitution, och får inte utrymme att betraktas som personer som har en faktisk förmåga att samtycka – och inte heller personer med förmåga till självbestämmande. (Carson och Edwards 2011:81)

Carson och Edwards (2011:85,86) kommer fram till att den svenska diskursen har mindre motsägelser än Victoria-diskursen, och att den svenska policylösningen i diskursiv mening är den mest otvetydiga.

3. Teoretiska och metodologiska utgångspunkter

Den analysmetod vi använder oss av i uppsatsen - “What’s the problem represented to be?” av Carol Bacchi (2009) - syftar till att undersöka problemframställningar inom policy.

Vi kommer beskriva just Bacchis metod mer noggrant längre ner, men först följer en beskrivning av de teoretiska utgångspunkter som metoden vilar på. Bacchis metod tillhör diskursanalytisk metod och utgår som sådan från socialkonstruktivismen. Hon använder sig även av begreppet Governmentality, som vi också kommer att beskriva.

3.1 Teori

3.1.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism har inte en ensidig definition (Burr, 2003:2) men kännetecknas enligt Burr av fyra grundläggande antaganden som urskiljer den socialkonstruktivistiska traditionen från andra kunskapstraditioner:

1: En kritisk inställning mot förgivettagen kunskap

Till skillnad från positivism utgår socialkonstruktivism inte ifrån att det finns en objektiv verklighet “där ute” som vi kan avtäcka och upptäcka. Istället inbjuder ett socialkonstruktivistiskt perspektiv till att vara kritisk mot antaganden om hur världen är och att inte ta kategorier och kunskapsproduktion för givet som absoluta uppdelningar och sanningar (Burr 2003:3).

2: Historisk och kulturell specificitet

Våra uppfattningar om världen är inte frikopplade från tid och rum, utan avhängiga den historiska och kulturella kontext de befinner sig inom. De sociala förutsättningarna under en viss tid och på en viss plats påverkar hur vi producerar och förstår världen vi lever i. (Burr

2003:4)

3: Kunskap upprätthålls av sociala processer

Enligt socialkonstruktivism skapas vår uppfattning av världen människor emellan; den konstrueras via människors sociala interaktion med varandra. Via språk och andra symboliska medel konstrueras ramarna för hur det är möjligt att förstå världen. Språket är av särskilt intresse inom socialkonstruktivism då det anses vara ett viktigt medel för att skapa konstruktioner. (Burr 2003:4)

4: Samspel mellan kunskap och social handling

Det sätt på vilket världen konstrueras får konsekvenser för hur människor agerar. Det finns många olika sätt att konstruera världen på och konstruktioner inkluderar vissa handlingar medan de exkluderar andra, och påverkar vilka handlingar som är tillgängliga och accepterade. (Burr 2003:5)

3.1.2 Diskurs, språk och den sociala världen

Via språket skapas så kallade diskurser, som kan sägas vara system av mening. En vanlig inledande definition av diskurs är också att det är "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen" (Winter Jörgensen & Philips 1999:7, Börjesson & Palmblad 2007:13). Burr (2003:64) skriver i hänvisning till Foucault en något mer invecklad definition som lyder att diskurser är "praktiker som formar de objekt om vilka de pratar". Den sistnämnda definitionen innefattar även den praktiska aspekten av diskurser; att diskurser påverkar handlingar i den sociala världen.

En viktig punkt är alltså dels att diskurser har sociala konsekvenser - som kan ändras genom att ändra diskursen - och dels att diskurser är både möjliggörande och begränsande för hur vi uppfattar världen (Winter Jörgensen & Phillips 1999:16). Det finns inte en enda diskurs i samhället, utan flera som konkurrerar om företräde. Få områden tydliggör den diskursiva kampen så mycket som politik och policyskapande.

3.1.3 Governmentality

Den svenska översättning som är närmast begreppet governmentality är *styrningsmentaliteter* (Börjesson, Palmblad & Wahl 2005:27). Begreppet kommer ursprungligen från en serie

föreläsningar av idéhistorikern Michel Foucault (Gordon 1991:1). Foucault använde dels begreppet i bred bemärkelse innefattande statlig styrning, styrning av det egna jaget, att bli styrd av andra och att styra andra; dels använde han begreppet mer specifikt i betydelsen hur system av mentaliteter ligger till grund för statlig styrning och hur dessa mentaliteter formar befolkningen som är föremål för styrningen. (Gordon 1991:2-3)

Bacchis fokus ligger på den statliga styrningen, och hon förstår governmentality som ”the broad patterns of thought within the ways in which governing takes place.” (Bacchi 1999:265). En aspekt av governmentality som Bacchi lyfter är att staten styr och kontrollerar människor via indirekta medel såsom ideal, normer och kunskap samt genom yrkesgrupper som agerar experter i statens tjänst, exempelvis socionomer (Bacchi 1999a:3).

Governmentality-begreppet syftar också till att beskriva hur staten via indirekta medel får människor att reglera sig själva (Bacchi 1995a:4).

Foucault (1991:100) menade att staten har ett dubbelt förhållande gentemot populationen, där staten dels är till för att uppfylla medborgarnas önskemål, och dels genom olika statliga tekniker försöker styra populationen i en viss riktning. Börjesson, Palmblad & Wahl (2005:29) skriver på ett liknande sätt om välfärdsstaten som en företeelse med dubbelnatur. De menar att de idéer som välfärdsstaten står för, som är tänkta att främja befolkningens välgång och ”förkroppsliga välfärdens normativa grundvalar” (ibid), ovillkorligen också blir disciplinerande och kontrollerande.

Gemensamt för Bacchi och Börjesson, Palmblad & Wahl är att de framhåller att de sätt på vilket statliga processer kategoriserar medborgare inte bara är en teoretisk process som påverkar hur vi ser på människor, utan också något som får konsekvenser för vad vi gör med människor (Bacchi 2009:266, Börjesson, Palmblad & Wahl 2005:108).

3.2 Metod

3.2.1 Diskursanalytisk metod

Då det syfte som styr uppsatsen är att titta på hur prostitution *konstrueras* är diskursanalys en lämplig metod. Det finns ett flertal olika angreppssätt inom diskursanalys men alla har gemensamt att teori och metod är sammanflätade - det vill säga de diskursanalytiska metoderna tar avstamp i konstruktivismens teoretiska ramverk (Boréus 2015:164, Winther

Jørgensen & Phillips 1999:10, 11). En central del av diskursanalys är att titta på det som är underförstått och förgivettaget (Boréus 2015:164) och eftersom vi är intresserade av att undersöka vad för underliggande antaganden och premisser prostitution konstrueras utifrån matchar den delen väl med studien. Diskursanalys riktar vanligtvis, på något sätt, in sig på hur diskurser både möjliggör ett visst sätt att tala om saker, och utestänger andra (Winther Jørgensen & Phillips 1999:19-20). Ett särskilt intresse i denna studie är att undersöka vad som utestängs (vad som *kvarstår som oproblematiserat* med Bacchis begrepp) i konstruktionen av prostitution. Det finns andra diskursanalytiska metoder som hade kunnat vara intressanta för studien, exempelvis diskursteori och kritisk diskursanalys, men vi valde Bacchis angreppssätt då det har ett tydligt fokus på analys av policy och problemframställning.

3.2.2 Bacchis diskursanalytiska metod

Den metod vi använt oss av i uppsatsen heter som tidigare nämnt "What's the problem represented to be?" och syftar till att undersöka problemframställningar inom policy. Bacchi menar (2009:263) att ett grundantagande för hennes analysmetod är att policy är problematiseringar. Med det menar hon att policies genom att föreslå metoder för förändringar implicerar vad det är som är problematiskt. Hon menar att en viss policy därmed skapar en viss representation av problemet. Dessa representationer menar Bacchi sedan får eget liv genom deras påverkan på vår materiella och symboliska verklighet (ibid). Hon använder som exempel (2009:263) att om man föreslår utbildningsprogram för kvinnor för att öka deras representation i viktiga positioner så representeras problemet med kvinnorepresentation som en brist på kvinnlig utbildning.

För att analysera problemrepresentationer har Bacchi utvecklat sex frågor som utgör hennes metod. Dessa frågor kan man använda för att systematiskt gå igenom hur en policy representerar ett problem. Vi kommer för vår analys bara använda oss av fråga ett, två och fyra då vi bedömer att dessa bäst kan hjälpa oss att besvara våra frågeställningar. Som vi skrev i vår problemformulering har den tidigare forskning vi hittat gjort mer övergripande analyser av svensk prostitutionspolicy. Vi vill därför bidra med en mer fördjupad analys kring vilka aspekter av fenomenet prostitution som eventuellt utelämnas i SOUerna. Att göra en fördjupad analys för varje av Bacchis sex frågor hade tagit mer tid och resurser än vi har till förfogande. Därför har vi valt dessa tre frågor, men för att läsaren ska få en helhetsbild av Bacchis metod följer här alla sex frågor, följt av en närmre beskrivning av de frågor vi

kommer använda. Då Bacchi i sina frågor använder ord som går att översätta på flera sätt har vi valt att inte översätta dem till svenska, för att inte göra henne orättvisa.

- 1: What is the problem represented to be in a specific policy?
  - 2: Which meanings and presuppositions are necessary for this representation of the 'problem' to make sense or to be coherent?
  - 3: How has this representation of 'problem' come to prominence?
  - 4: What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences?
Can the 'problem' be thought of differently?
  - 5: What effects are produced by this representation of the problem?
  - 6: How/where is this representation of the 'problem produced, disseminated and defended?
- (Bacchi 2009:2)

Fråga 1: What is the problem represented to be in a specific policy?

Denna första fråga tar sin utgångspunkt i ett grundantagande: om det är sant att ens åsikt om och syn på ett problem bestämmer hur man föreslår att hantera problemet, så kommer omvänt ens förslag på hur ett problem ska hanteras avslöja vilken syn man har på problemet. (Bacchi, 2009: 2-3). Även om Bacchi (ibid) kallar detta för ett slags sunt förnuft menar hon att policyskapare allt för ofta ses som "problemlösare" som om "problem" finns som klart definierade objekt utanför policyprocessen (Bacchi, 2009:3). Med WPR:s första fråga utgår man alltså ifrån en specifik policy och "arbetar sig baklänges" till den problemrepresentation som gör policyn logisk (Bacchi, 2009:3). Många policys innefattar en lång rad av åtgärder och kan därmed innehålla många problemrepresentationer och det är inte omöjligt att de motsäger varandra. (Bacchi 2009:4)

Fråga 2: Which meanings and presuppositions are necessary for this representation of the 'problem' to make sense or to be coherent?

Fråga 2 går ut på att analysera och identifiera specifika problemrepresentationers underliggande konceptuella logiker. Med konceptuell logik avses de utgångspunkter man behöver ha och de grundantaganden man behöver ta för sanna för att problemrepresentationen ska vara logisk och begriplig. Bacchi understryker (2009:5) att det inte är en analys som intresserar sig för policyskapares individuella åsikter eller som försöker avslöja partiskhet och

dolda intressen hos policyskaparen. Man vill istället hitta problemrepresentationens inneboende grundantaganden. För att förstå dessa grundantaganden behöver man i sin tur också förstå de djupgående kulturella föreställningar som de existerar inom.

Bacchi föreslår tre begrepp som verktyg för analysen: dikotomier, nyckelkoncept och kategorier (Bacchi 2009: 7-9). Vi kommer i vår analys enbart använda oss av nyckelkoncept och kategorier. Nyckelkoncept (Bacchi 2009:8) refererar till idémässiga begrepp som till sin natur är ganska svårdefinierade och som därmed kan tolkas på väldigt olika sätt. Exempel är demokrati, hälsa och rättvisa men även arbetslöshet, ungdom och deltagande. Bacchi (2009:8) föreslår att man efter att man identifierar vilka nyckelkoncept som är centrala för en problemrepresentation också analyserar vilken faktiskt betydelse de fylls med. Kategorier (Bacchi 2009:9) använder Bacchi som begrepp för att beskriva de olika etiketter och gruppstillhörigheter som tillskrivs människor. Exempel på sådana etiketter är "gammal" och "skilsmässobarn". Bacchi (Ibid.) utgår här ifrån idén att sättet som människor kategoriseras på är sociala konstruktioner och därför mycket varierande över tid. Bacchi menar att identifieringen av kategorier inom en policy är viktig då de spelar stor roll för hur vi tänker om både andra och oss själva samt att det påverkar hur styrningen i ett samhälle utformas (Ibid.)

Fråga 4: What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences? Can the 'problem' be thought of differently?

I fråga 4 påbörjas den mer kritiska aspekten av WPRs analysmetod. Här undersöker man vilka begränsningar som en viss problemrepresentation har. Bacchi utgår ifrån att att en problemrepresentation alltid kommer att stänga ute andra möjliga sätt att representera problemet på (Bacchi 2009:12-13). Det tidigare exemplet om policy som föreslår mer utbildning för att råda bot på den låga representationen av kvinnor på toppositioner låter möjligheten att kvinnor stängs ute på grund av manlig homosocialitet förbli oproblematiserad. Målet här är alltså att se hur en policys förståelse av ett problem begränsas av hur problemet representeras. För att upptäcka begränsningarna är man hjälpt av det man funnit i fråga 2:s analys (Ibid.).

3.2.3 Kort om tillvägagångssätt

När vi arbetade med fråga 1 tittade vi på de avsnitt i SOU 1995:15 och SOU 2010:49 som har förslag till åtgärder och lösningar på problemet. I SOU 1995:15 tittade vi främst på avsnittet "Mina överväganden och förslag till åtgärder" (s.209-230) och i SOU 2010:49 på motsvarande avsnitt "Överväganden och förslag" (s.225-254). Sen tänkte vi utifrån exempelvis förslaget att kriminalisera: vad säger detta om hur man ser på problemet?

För fråga 2 lägger Bacchi fram några användbara begrepp att använda sig av: *kategorier och nyckelkoncept* (Bacchi 2009:7-9). Gällande kategorier handlar de som tidigare nämnt främst om hur människor kategoriseras och vi har då tittat på kategorier av människor som konstrueras i texterna. Ett exempel på en sådan kategori är "kvinnor som säljer sex". Då har vi tittat på hur den kategorin beskrivs i texterna. När det kommer till koncept diskuterade vi sinsemellan vilka koncept vi fann viktiga för analysen och funderade också över att inkludera perspektiv som inte hade presenterats och analyserats i någon större utsträckning i den tidigare forskningen.

Fråga fyra kräver en annan ingång då den uppmanar till att reflektera över perspektiv som *inte* lyfts i texterna. Till hjälp i denna fråga föreslår Bacchi (2009:14) att använda sig av tvärkulturella jämförelser. När vi gjorde vår orientering av kunskapsläget tittade vi på två studier som jämfört prostitutionspolicy mellan Sverige och ett annat land som skilde sig nämnvärt (Harrington 2012 och Carson & Edwards 2011). Genom att göra det kunde vi lyfta perspektivet och få syn på att problematiseringen av prostitution i Sverige inte behöver vara självklar.

3.2.4 Urval

Vi har valt att avgränsa vårt empiriska underlag till två offentliga utredningar: betänkandet Könshandeln (SOU 1995:15) som utgjorde ett viktigt steg i processen mot den nya lagen 1999, och utvärderingen Förbud mot köp av sexuell tjänst (SOU 2010:49) som hade i uppdrag att utvärdera lagens effekter. Eftersom vi har för avsikt att titta på offentlig policy är statens offentliga utredningar något som väl kan uppfylla det syftet. Vi har valt att fokusera på just dessa två då de är omfattande och är de enda SOU:er under tidsperioden som fokuserar specifikt på prostitution. Bacchi (2009:20) skriver att det för hennes analysmetod kan vara bra att börja med just en specifik lagstiftning eller statlig rapport. En annan anledning till att vi valt enbart två texter är för att vi velat ha möjlighet att lägga ner mer tid på varje text och att

gå djupare in i texterna. Hade vi haft mer tid hade det passat vårt syfte väl att även inkludera riksdagsdebatter och andra offentliga utredningar, som exempelvis Kvinnofrid (SOU 1997/98:55). En annan källa av intresse hade kunnat vara Regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (Skr. 2007/08:167).

Det finns en del skillnader mellan de texter vi valt för analysen. SOU 1995:15 är ett betänkande av 1993 års prostitutionsutredning, vars syfte var att undersöka problemet prostitution och föreslå lösningar (SOU 1995:15, s.3). Betänkandet har på så sätt en bredare ingång än SOU 2010:49, som är en utvärdering med det smalare uppdraget att utvärdera om den lösningen man kom fram till gett önskad effekt. SOU 2010:49 gör ingen stor genomlysning av prostitution som problem idag utan tar sin utgångspunkt i tidigare utredningar, dels SOU 1995:15 och propositionen Kvinnofrid (Prop. 1997/98:55). En rent av symmetrisk jämförelse mellan de båda är svår, och de kompletterar mer varandra.

3.2.5 Etiska överväganden

För all slags forskning är det viktigt att på förhand försöka förutse och bedöma etiska risker (Kalman och Löfgren, 2012:16). Lika viktigt är det, menar Kalman och Löfgren (2012:18), att göra sig beredd på att aktivt och medvetet förhålla sig till etiken under forskningsprojektets gång, och inte göra misstaget att tro att alla etiska dilemman går att förutse i förväg. För vår del gör vi en textanalys av offentliga utredningar utgivna av svenska staten. Därmed finns det inga personer involverade i vår studie som kan riskera att skadas av vår forskning. Vi menar därför att det inte föreligger några etiska risker enligt någon vanlig definition av begreppet. En risk som skulle kunna tänkas föreligga är den att vi studerar ett ämne som innefattar en sårbar grupp, nämligen personer som säljer sex. Nygren (2012:31) nämner risken att man sprider och befäster en bild av hur en sårbar grupp är/inte är. Vår studie innehåller dock ej något försök att beskriva gruppen personer som säljer sex. Vi undersöker hur en tredje part, i detta fallet svenska staten genom offentliga utredningar, har beskrivit personer som säljer sex. Därmed menar vi att någon etisk risk ej heller föreligger sett ur detta perspektiv.

Nyttan med vår studie menar vi framförallt är att den kan vara ett steg på vägen mot att ta reda på ifall det finns viktiga aspekter av problemet prostitution som ej har problematiserats i den svenska prostitutionspolicyn. Vår studie är förstås alltför liten och begränsad för att komma fram till något slutgiltigt svar på den frågan, som skulle behöva genomlysas från många håll

med många olika slags frågeställningar och forskningsmetoder, men vi måste börja någonstans.

3.2.6 Vetenskaplig kvalitet

Vi kommer inte att använda oss av begreppen reliabilitet och validitet då vi lutar åt uppfattningen att de inte passar för kvalitativ forskning, och kanske framför allt inte för diskursanalys. Bryman tar upp diskussionen kring ifall validitet och reliabilitet är begrepp som passar för kvalitativ forskning (2008:360, sammanfattning), vilket fick oss att överväga att använda andra begrepp. När vi sedan läste i Persson (2006:72-73) som skriver på ett övertygande sätt om att validitet och reliabilitet med sitt fokus på mätning är begrepp bäst lämpade för kvantitativa studier, blev valet av andra begrepp ännu mer motiverat. Persson (2006:74) föreslår fyra begrepp för den kvalitativa ansatsen: trovärdighet (som också nämns i Ahrne & Svensson, 2015:24), passform, reproduktivitet och kontextrealism. Vi vill också föra diskussionen om vetenskaplig kvalitet utifrån begreppet reflexivitet, som vi fått vår förståelse för hos Winther Jørgensen & Philips (1999:112) och Bacchi (2009:19).

Passform handlar om hur väl resultaten i studien passar in i andra sammanhang och för att lyckas med detta behöver det urval man gör vara representativt. Avsikten med denna studie är inte att resultaten ska säga något om hur prostitution framställs över alla arenor i samhället, utan fokuset ligger på just den statliga problemframställningen. Texterna är valda utifrån att de kan sägas representera den officiella problemframställningen av prostitution, och det är just den som är avsedd att undersöka. Syftet är alltså inte att resultaten nödvändigtvis ska passa in i andra sammanhang.

Reproduktivitet avser det att redogöra för ens tillvägagångssätt på så sätt att andra skulle kunna följa de steg som tagits och komma fram till samma resultat. Genom att beskriva vårt tillvägagångssätt i analysen kopplat till de specifika frågor vi använt oss av (se 4.1 Kort om tillvägagångssätt) och koppla våra analytiska slutsatser till citat från texterna tydliggörs hur resultaten uppnåtts. För fråga 4 som handlar om vad som *inte* lyfts i texterna är vi medvetna om att det kan finnas andra perspektiv än de som vi redogör för. De resultat som förs fram i den delen är inte uttömmande, och säkerligen kunde fler oproblematiserade perspektiv ha upptäckts ifall det fanns mer tid och utrymme.

Trovärdighet handlar om ifall det resultat som redovisas överensstämmer med verkligheten (Persson 2006:75). Denna beskrivning av trovärdighet är nog så användbar vid användning av vissa kvalitativa metoder, men den blir svår i fråga om diskursanalys eftersom diskursanalys vilar på det socialkonstruktivistiska antagandet (i alla fall i sin starkaste form) att det inte finns en objektiv observerbar verklighet bortom hur vi pratar om den. Men trovärdighet handlar också om ifall slutsatserna är rimliga utifrån det material som redovisas och för att en läsare ska kunna bedöma detta behöver en studie vara transparent. Transparens handlar om att vara tydlig i fråga om hur forskningsprocessen gått till, vilket innebär att också redovisa för eventuella svagheter och tvivel i studien. Transparens är något som ska genomsyra hela studien och blir således mer av en helhetsbedömning, men ett specifikt exempel på hur vi velat öka transparensen är genom att presentera våra slutsatser i analysen i nära anslutning till citat från texterna som stödjer vår slutsats.

Gällande *kontextrealism* handlar det om att förhålla sig medveten till sin egen subjektivitet (Persson 2006:80). Persson (ibid) menar att det knappast går för en människa att vara fullt ut objektiv och att ett rimligare mål att sträva efter är neutralitet. Under uppsatsarbetet har vi haft som ambition att hjälpa varandra att ifrågasätta våra egna tolkningar, och vi har även haft diskussioner om neutralitet med vår handledare.

Reflexivitet handlar om att applicera sina teorier på sitt egna forskningsutövande (Winther Jörgensen & Philips 1999:112). Ifall man gör en undersökning där man intervjuar människor kan detta handla om att reflektera över maktrelationen mellan forskare och intervjuperson, eller att fundera över hur ens forskning bidrar till att upprätthålla eller avslöja maktrelationer i samhället (Winther Jörgensen & Philips 1999:111-112). Reflexivitet handlar också om att förhålla sig till sin egen roll (vilket diskuterats redan i förhållande till kontextrealism) och att underbygga sina val i forskningsprocessen (1999:112). Även Bacchi (2009:19) uppmanar till reflexivitet, specifikt i förhållande till hennes WPR-approach. Hon uttrycker det som att man ska applicera WPR-approachens frågor på ens egna problemrepresentationer. Med detta menar hon att man ska vara medveten om att man själv också bär på antaganden om problem och på samtidens konceptuella logiker och att man inte okritiskt ska acceptera dem (ibid). Gällande de delar av reflexivitet som har att göra med maktrelationer har vi inte gjort intervjuer och därmed blir inte maktrelationen mellan forskare och intervjuperson relevant. Att avslöja maktrelationer i någon större mening bedömer vi som utanför utrymmet för en kandidatuppsats; däremot är vår avsikt att bidra med en analys som kan öppna upp för nya sätt

att förstå prostitution på. Utifrån Bacchis uppmaning till reflexivitet har vi genom att titta på sätt som prostitution förstås i andra kulturer (Harrington 2012, Carson och Edwards 2011) haft ambitionen att vidga vår ingång. Vi har också, som med neutralitet, tagit hjälp av varandra för att ifrågasätta och diskutera.

3.2.7 Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har fördelats lika. Av praktiska skäl har själva skrivandet av vissa avsnitt i första hand delats upp, men det slutliga innehållet har tillkommit som en konsekvens av synpunkter och revidering från båda parter. Tankearbetet bakom de uppdelade avsnitten har därtill skett i dialog med varandra. Analysarbetet har gjorts med ett tätt samarbete, både i diskussion och skriftlig produktion.

4. Analys

4.1 Problemrepresentation utifrån åtgärd

4.1.1 Straffrättsliga åtgärder

I SOU 1995:15 finns förslag på åtgärder inom tre områden. Det första området, som också är det som enklast låter sig beskrivas, är det juridiska.

- SOU 1995:15 föreslår att **både försäljning av sex och köp av sex skall kriminaliseras.**
- Brottet föreslås rubriceras *könshandel* respektive *grov könshandel* och **påföljden skall för såväl prostituerade som köpare i första hand vara någon form av vård eller behandling.** (SOU 1995:15 s.224-230)

Om vi talar med Bacchi **representeras alltså problemet här som något som handlar om brott och straff** - det kan och bör hanteras straffrättsligt. Vidare är det såväl köparen och säljaren som representeras som orsak till problemet och ännu mer specifikt - genom att vård och behandling föreslås som påföljd representeras problemet som någon form av avvikelse eller sjukdom hos individerna som behöver botas av staten.

Förslaget passar väl in i den förståelse av prostitution som Eriksen (2011:83-84,86, 88) beskriver som en *kriminalpolitisk inramning*, som alltså till skillnad från den *socialpolitiska*

inramningen ser individer som primärt ansvariga för problemet samt att deltagandet ska förstås som avsiktligt. Mer specifikt passar det in i den underkategori av den kriminalpolitiska inramningen som Eriksen kallar “dubbelkriminalisering”, som präglas av en ambivalent syn på maktförhållandet mellan köpare och säljare där mannen å ena sidan förstås som förtryckande men där båda parter ändå ses som jämbördiga och ansvariga. (Eriksen 2011:105).

I SOU 2010:49 är det däremot enbart köparen som ur ett straffrättsligt perspektiv ses som orsak till problemet. SOU 2010:49 förhåller sig ju till en verklighet där köp av sex sedan flera år är förbjudet, till skillnad mot försäljning av sex som alltså inte kriminaliserades enligt förslaget i SOU 1995:15. Kopplat till Eriksen (2011:105) ser vi här istället den kriminalpolitiska inramningens underkategori *kundkriminalisering* där mannen ses som hierarkiskt överlägsen och som den enda part som agerar avsiktligt, medan den säljande kvinnan pga mannens maktövertag inte utövar sin fria vilja. Kunden blir alltså ensam den ansvariga för problemet. Med Bacchis begrepp skulle man kunna säga att problemet här representeras som ett brott- och straffproblem som är orsakat av mannen.

På det juridiska området har SOU 2010:49 framfört ett centralt förslag. Det är att **straffmaximum för brottet köp av sexuell tjänst skall höjas från 6 månader till 12 månader**. Vidare vill man att domstolar vid en bedömning av straffvärdet för brottet i högre grad skall ta i beaktning försvårande omständigheter. Detta kan utifrån Bacchis metod förstås som ett bekräftande och förstärkande problemrepresentationen av prostitution som ett straffrättsligt problem.

4.2.2 Ett nationellt center för arbete mot prostitution

- I SOU1995:15 (s. 218) föreslås **upprättandet av “ett nationellt centrum mot prostitution”**.
- I SOU 2010:49 (s. 233) föreslås **upprättandet av “ett nationellt centrum mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål”**.

Med skillnaden att det senare förslaget också innefattar människohandel är förslagen mycket lika varandra. Målet för det nationella centrumet skall vara att ha en aktuell överblick över forskningen och samla in kunskap om förändringar i utbredning av prostitution. Denna

kunskap skall centret tillgängliggöra så att olika berörda myndigheter och professionella kan få tillgång till en samlad bild av prostitutionen. Centret skall vidare ansvara för att förmedla kunskapsläget till lokala aktörer, skapa strukturer för samverkan och utveckla metoderna för det sociala arbetet kring prostitution. I SOU 1995:15 framhålls även att centret kan fungera som opinionsbildare.

Om vi arbetar oss baklänges från förslag på åtgärd, enligt Bacchis fråga 1, **representeras problemet prostitution här som ett kunskapsproblem.** Mer specifikt: genom att föreslå ett nationellt center som ska söka och sprida kunskap om förändring och utbredning antyds att problemet prostitution förstås som en brist på sådan kunskap. Om myndigheter och professionella får tillgång till en "samlad bild" kommer problemet förbättras - alltså **representeras problemet som för låg kunskap hos myndigheter och professionella.** Kunskapen som efterfrågas är inte vilken kunskap som helst, utan till stor del kvantitativ kunskap om utbredning och ökning/minskning av mängden prostituerade. Med andra ord, kunskap som kan användas för att avgöra om man lyckas med målet att bekämpa prostitution.

Förslaget i SOU 1995:15 om det nationella centrets uppgift som opinionsbildare **representerar vidare problemet som ett opinionsproblem.** Omfattningen på prostitution antas höra ihop med hur tillåtande attityden till prostitution är.

"Samhällets inställning är viktig när det gäller omfattningen av könshandeln. Liberaliseringen av synen på sexualiteten på 1970-talet i Sverige medförde att fler män än tidigare rörde sig på könshandelsarenorna. Ju mer tillåtande samhället är desto fler män är beredda att köpa sexuella tjänster. Det finns därför en risk i att normalisera könshandeln. Flera av de män som inte köper i dag, när samhället har en mer avvisande inställning, finns kvar i könsmarknadens utkanter. Om klimatet lättas upp kommer de troligen att på nytt sälla sig till köparna. "

(SOU 1995:15, s. 213)

"Sverige måste verka för att den internationella opinionen mot denna verksamhet växer och att myndigheter, i vårt land och i andra länder, agerar och medverkar till att de egna medborgarnas brott beivras. "

(SOU 1995:15, s.219)

I SOU 2010:49 (s123-125) hänvisas till undersökningar som visat ett stort skifte i allmänhetens attityder till prostitution, från tillåtande till mer negativa, som ett exempel på hur

den nya lagstiftningen har fungerat väl. Även här representeras alltså problemet prostitution som sammanhörande med allmänhetens opinion.

Utifrån governmenality-begreppet kan vi här fundera över kunskap som indirekt styrningsmetod och hur man via kunskap och åtgärder som kriminalisering även får människor att reglera sig själv. Bacchi skriver att vi styrs av problemframställningar (Bacchi 2009:263), och det vi lyft i detta avsnitt är ett exempel på hur den statliga inställningen är tänkt att påverka allmänhetens attityder till ett socialt problem.

4.2.3 Förebyggande och sociala åtgärder

Det slås i SOU 1995:15 fast att prostitution är något som ska bekämpas. Ett sätt att göra detta förebyggande är enligt utredningen via **ökade ansträngningar för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.**

”I det jämställda samhället vi strävar efter, där kvinnor och män delar på ansvaret för hem och familj och deltar i samhällslivet i övrigt på lika villkor borde det inte finnas plats för könshandel. Ökade ansträngningar för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män är därför ett viktigt medel när det gäller att förebygga prostitution.”

(SOU 1995:15, s.214)

Det framgår av citatet att prostitution som problem ses som förknippat med jämställdhet mellan kvinnor och män. På samma tema är ett förslag att:

“...redan tidigt söka förhindra att pojkar får en mansroll där könsköp ingår som en möjlighet och att flickor får en underordnad kvinnoroll, där de blir betraktade som sexualobjekt.”

(SOU 1995:15, s.214)

För att förebygga prostitution behöver man från samhällets sida alltså arbeta med mäns och kvinnors könsroller. De två citaten illustrerar hur prostitution i SOU 1995:15 framställs som ett jämställdhetsproblem. Delvis är prostitution inte förenligt med, och ett hinder för, ett jämställt samhälle, och delvis är insatser för att öka jämställdhet ett sätt att bekämpa prostitution.

Detta sätt att förstå prostitution, som dels ett uttryck för ojämställdhet och även som reproducerande av ojämställdhet, i SOU 1995:15 faller inom ramen för den abolitionistiska

diskursen. Westerstrand (2008:226) skriver att man inom den abolitionistiska diskursen gör en bredare analys av prostitution som kopplat till konstruktionen av ojämlika könsroller och att man inom denna diskurs ser det som att ojämställdhet "uttrycks i och upprätthålls genom existensen av prostitution" (ibid).

Synen på prostitution som förknippat med jämställdhet och mäns våld mot kvinnor återkommer i SOU 2010:49:

"En fråga som enligt Kvinnofridspropositionen var nära besläktad med den om våld mot kvinnor och bristande jämställdhet var frågan om män som köper sexuella tjänster, oftast av kvinnor, dvs. prostitutionsfrågan."
(SOU 2010:49, s.54)

En annan åtgärd som beskrivs som förebyggande i SOU 1995:15, samt behandlande och stödjande, **är fortsatta sociala insatser**. Vissa av de sociala insatserna ska enligt utredningen (SOU 1995:15 :216) utformas så att de, till skillnad från tidigare, **riktar sig till köparna i könshandeln**. Enligt SOU 1995:15 har inte fokus riktats på köparna och det finns anledning att försöka påverka deras agerande. Personer som köper sex ska bli informerade om "könshandelns verkliga karaktär" (ibid:216) och införstådda i de skadliga effekter som könshandeln innebär; att de genom att köpa sex utsätter andra för skada och begår en oacceptabel handling som i slutändan även skadar dem själva. Här kan vi se att **problemframställningen utgår ifrån att män inte förstår prostitutionens skadeverkningar, och en tanke om att ifall de förstod, skulle de avstå från att köpa sex.**

"Möjligen har män inte fått tillräcklig upplysning och information om att de faktiskt använder sin sexualdrift till att skada andra människor och att ett sådant beteende är klandervärt och på sikt också skadar dem själva."
(SOU 1995:15, s.16)

Om vi tittar på utredningen från 2010 (SOU 2010:49, s.230) framhålls de sociala insatserna som fortsatt viktiga åtgärder.

I SOU 2010:49 menar man att insatserna riktade till sexköpare behöver öka:

“För att motverka efterfrågan på sexuella tjänster måste också köpare och presumtiva köpare av sexuella tjänster erbjudas mera hjälp och stöd. Fortfarande är köparna av sexuella tjänster en ganska osynlig grupp. Det är därför viktigt att öka de insatser som riktas till sexköparna. Här behövs bl.a. fortsatt forskning om vilka som köper sex och om orsakerna till att vissa personer köper sex liksom om lämpliga behandlingsmetoder.”

(SOU 2010:49, s. 232)

Genom sexköpslagen ville man lägga fokus på efterfråganssidan i prostitution, vilket man tar upp i SOU 2010:49.

”Den viktigaste insikten när det gäller prostitutionsfrågan som presenterades med Kvinnofridspropositionen var att uppmärksamheten måste riktas mot köparna. Det handlade om en perspektivförskjutning som kan sammanfattas i en självklarhet. Om det inte fanns någon efterfrågan skulle det inte heller finnas någon prostitution.”

(SOU 2010:49, s.55)

Dessa citat visar att problemframställningen av prostitution och tillhörande åtgärder i högre grad fokuserar på köpare och den delen av prostitution som har med efterfrågan att göra. Sociala insatser ska både riktas till köpare för att de ska bli mer synliga som grupp och för att det är deras efterfrågan som orsakar prostitution.

”Med utgångspunkt i ett jämställdhets- och människorättsperspektiv och med fokus flyttat från utbudet, dvs. de prostituerade, till efterfrågan, dvs. människohandlarna, kopplarna och köparna som utnyttjar andra människor för att tillgodose sina egna eller andras sexuella behov, blir uppdelningen i frivillig och ofrivillig prostitution emellertid inte relevant.”

(SOU 2010:49, s.59)

Med detta citat illustreras också att man i **SOU 2010:49 kopplar samman prostitution och människohandel för sexuella ändamål**. Carson & Edwards (2011:77) skriver som tidigare nämnt om hur man i den svenska diskursen inte delar upp dem och ser prostitution som en föregångare till människohandel, till skillnad från i Victorias diskurs där man separerar människohandel och prostitution (ibid) och ser prostitution som ett arbete utan tvångsinslag och trafficking som oacceptabelt och exploaterande.

4.4 Nyckelkoncept och kategorier

4.4.1 Prostitution som nyckelkoncept

Ett nyckelkoncept som inte går att undgå är prostitution. Det är ett begrepp vars betydelse inte är självklar och har som vi såg i den historiska översikten över Sveriges prostitutionspolicy haft flera olika innebörder.

Prostitution framställs i texterna som en del av en institution som manifesterar och reproducerar kvinnan som ett köpbart objekt, och är inte bara skadligt för de involverade parterna, utan även för samhället i stort.

”Regeringen anförde där bl.a. att det i ett jämställt samhälle är ovärdigt och oacceptabelt att män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning. När det gällde prostitutionen uttalades vidare att denna medför allvarliga skador både för de enskilda och för samhället och ett förbud mot köp av tillfälliga sexuella förbindelser skulle markera samhällets inställning i denna fråga.”

(SOU 2010:49, s.99)

”I kommittédirektiven (dir. 1977:11) betecknades prostitution som ett allvarligt samhällsproblem som inte kan betraktas som en isolerad företeelse vid sidan av andra sociala problem utan måste bedömas i samband med samhällsstrukturen och samhällsutvecklingen i stort”

(SOU 2010:49, s.64)

Denna syn på prostitution ligger på ena sidan av vad Westerstrand skrivit är en viktig skiljelinje mellan den abolitionistiska diskursen och normaliseringsperspektivet: prostitution som institution i samhället eller prostitution som en akt. I texterna förstås prostitution alltså som en institution. Denna institution beskrivs som att den i sig innebär våld, fattigdom, utnyttjande och drogberoende. Att se prostitution på detta sätt är vad Westerstrand kallar en sammanhållen förståelse av prostitution (Westerstrand 2008:133). Prostitution som fenomen ur detta perspektiv ”är” våld, drogberoende med mera. Det motsatta sättet att se på det beskriver Westerstrand som en fragmenterad förståelse av prostitution. Från detta perspektiv är prostitution i sig själv inte våld och behöver separeras från de omständigheter som råder omkring. De svåra förhållandena är länkade till stigmatiseringen av personer som säljer sex och bristen på arbetsrättsligt skydd, inte till prostitution som fenomen (ibid).

Med Westerstrands begrepp har den svenska prostitutionspolicyn alltså en sammanhållen förståelse av prostitution. I jämförelse kan man placera diskursen i Victorias liberala prostitutionspolitik, som Carson & Edwards (2011) skriver om inom den fragmenterade förståelsen av prostitution.

4.4.2 Sex och sexualitet som nyckelkoncept

En central aspekt av den förståelse av prostitution som framträder i SOU 1995:15 och som har betydelse för på vilket sätt problematiseras, är hur sexuella situationer och sexuella handlingar ses som liggandes särskilt nära personers känsloliv, och att sex utan känslor är skadligt. Sexuell aktivitet ses här som något per definition intimt som bara bör ske utifrån en hos individen genuin önskan att delta i denna aktivitet för aktiviteten i sig, inte som utbyte mot något annat.

Denna syn på sexualitet är som framgår av avsnittet "tidigare forskning" inte självklar. Det förhållningssätt till prostitution som Westerstrand (2008:128) benämner normaliseringspositionen öppnar för möjligheten att betrakta sexualitet som något som kan vara en handelsvara så länge som det inte sker under tvång. Harrington (2012) visar hur den Nya Zeeländska policyn kring prostitution bland annat gått ut på att få sexköp att framstå som ett legitimt arbete, till och med som något som kan vara till nytta för samhället.

På flera ställen i SOU 1995:15 framgår hur man ser sexualitet, kärlek och känslor som något som ska höra ihop:

"Att sexualitet och känsloliv hänger samman är inte minst lika viktigt att förmedla till ungdomarna; att sexualitet är ett uttryck för kärlek och omtanke och inte en handelsvara och att den aldrig får utövas på någon annans bekostnad."

(SOU 1995:15 , s.215)

"Prostitution förmedlar en negativ sexualsyn och påverkar därför synen på sexualitet i allmänhet i samhället. Att kvinnor i prostitution, pornografi och reklam framställs och behandlas enbart som objekt, som kroppar, medför att sexualitet ses som frikopplad från känslor. Detta motverkar en sexualsyn där sexualitet och känslor hör ihop och där parterna tar ansvar för varandra"

(SOU 1995:15, s.148)

"Svårigheten att knäppa på det känsloliv, som länge har varit avstängt, kan många prostituerade kvinnor vittna om. Att upplåta sin kropp för sexuella handlingar som kvinnan inte själv är känslomässigt delaktig i ökar självföraktet och för med sig att den egna kroppen blir en fiende eller en främling."

(SOU 1995:15, s.138)

4.4.3 Jämställdhet som nyckelkoncept

Jämställdhet är ett nyckelkoncept som återkommande beskrivs, såväl direkt som indirekt i bägge SOUer, som ett för samhället viktigt mål. Prostitution ses som ett direkt uttryck för ojämlikhet och förlegade könsroller. Övergripande kan man säga att det antas finnas en växelverkan mellan jämställdhet och prostitution. Ökad jämställdhet antas minska mängden prostitution, medan minskad prostitution antas skapa större jämställdhet.

”I det jämställda samhälle vi strävar efter, där kvinnor och män delar ansvaret för hem och familj och deltar i samhällslivet i övrigt på lika villkor, borde det inte finnas plats för könshandel. Ökade ansträngningar för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män är därför ett viktigt medel när det gäller att förebygga prostitution.”

(SOU 1995:15, s.214)

”Att män kan köpa tillträde till kvinnors kön för att tillfredsställa sina egna sexuella behov strider mot uppfattningen om alla människors lika värde och strävandena mot full jämställdhet mellan kvinnor och män”

(SOU 1995:15, s.16)

Vidare antas i SOU 1995:15 den, relativt andra länder förmodat större jämställdheten i Sverige, vara en orsak till att prostitution inte är lika utbrett i Sverige.

” Att könshandeln har en begränsad omfattning i Sverige kan säkert tillskrivas många olika omständigheter...gemensamma strävanden i samhället mot ökad jämställdhet mellan kvinnor och män kan ha haft betydelse”

(SOU 1995:15, s.11)

Det könsrollsmönster som möjliggör prostitution antas grundläggas i barndomen varför det ses som viktigt med ett jämställdhetsarbete tidigt i livet:

”Könsrollsmönstret fastläggs redan i mycket unga år. Könsrollerna har stor betydelse för kvinnors och mäns syn på sexualitet och förutsättningar för att bli parter i könshandel. När det gäller att begränsa könshandeln finns det därför anledning att redan tidigt söka förhindra att pojkar får en mansroll där könsköp ingår som en möjlighet och att flickor får en underordnad kvinnoroll, där de blir betraktade som sexualobjekt. För att barn skall växa upp till jämställda och ansvarskännande kvinnor och män krävs att de har jämställda förebilder...”

(SOU 1995:15. s.214)

I SOU 2010:49 hävdas prostitution på flera ställen vara ett uttryck för ”mäns våld mot kvinnor”.

”Enligt den syn på sexhandeln som ligger till grund för svensk jämställdhetspolitik är sexhandeln således en form av manligt våld mot kvinnor och ett av de mer extrema uttrycken för en ojämlikhet som tar sig uttryck i att män kan köpa och utnyttja kvinnor och barn och behandla dem som varor. ”

(SOU 2010:49, s.55)

Återigen kan man koppla denna syn på prostitution som förknippat med jämställdhet till Westerstrands beskrivning av den abolitionistiska diskursen förståelse av prostitution som förknippat med samhällsliga strukturer (Westerstrand 2008:226).

4.4.4 Män som köper sex som kategori

I SOU 1995:15 finns ett kapitel som handlar om parterna i könshandeln. Under rubriken “Männen - Köparna i könshandeln” (SOU 1995:15, s. 110-112) resoneras om olika möjliga orsaker till varför män köper sex. Gruppen förklaras på ett ytligt plan verka bestå av genomsnittliga män men man antar att det finns än så länge okända orsaker till att vissa män väljer att köpa sex. Övergripande antas dock mäns sexköp kunna förstås i förhållande till relationen mellan män och kvinnor i samhället generellt. Det handlar om att deras mansroll blivit formad på ett sådant sätt att den möjliggör att köpa sex, och man skriver att det “*kan vara rimligt att tala om prostitution som en kollektiv mansfråga*” (SOU 1995:15, s.112). Detta kan kopplas till Harringtons (2012:346) resonemang om att sexköparna, i den svenska diskursen, antas vara de män som blivit mest påverkade av en destruktiv manlighetsnorm.

Man menar i SOU 1995:15 (s.213) att män som köper sex undgår att se sig själva som delaktiga i könshandel, och detta trots att de borde vara medvetna om prostitutionens destruktivitet. De ser det alltså inte som att de bidrar till att upprätthålla en skadlig institution, men de borde ha förstått det. Som tidigare nämnt är ett av förslagen på åtgärder mot prostitution att män som köper sex ska bli informerade om vilken skada den handlingen innebär för de själva, den som säljer sex, och samhället i stort. Antagandet var att information om könshandelns verkliga karaktär skulle motivera personer som köper sex att sluta göra det. Men vid beskrivningen av män som köper sex menar man att de redan borde veta hur skadligt det är.

I SOU 2010:49 beskrivs köpare inte under ett enskilt huvudavsnitt såsom i SOU 1995:15, men omnämns på olika ställen. Huruvida köpare avser män som köper sex eller köpare oavsett kön är mer otydligt, men man gör på flera ställen tydligt att köpare nästan uteslutande är män. För tydlighetens skull är det dock när vi talar om SOU 2010:49 enbart "köpare" som kategori som vi beskriver. Enligt SOU 2010:49 (s.97) har sexköpare som grupp synliggjorts mer sedan lagen infördes och sociala insatser riktas nu i större utsträckning även till dem. Kriminaliseringens avsikt var att avskräcka personer från att köpa sex, eftersom det då skulle finnas risk för straff. Sexköpare beskrivs dock av poliser som inte i första hand rädda för rättsligt straff utan för:

"Många poliser är av uppfattningen att det straff sexköparna riskerar normalt inte är särskilt avskräckande. Det sexköparna är mest rädda för är i stället att deras beteende och den gärning de misstänks ha gjort sig skyldig till ska bli känt för familj och bekanta."

(SOU 2010:49, s.196)

Överlag beskrivs sexköpare dels som personer i behov av behandling, och dels som förövare och orsak till problemet.

"Oavsett hur rollerna är fördelade så är prostitution ett uttryck för ojämlikhet mellan människor där köparen tar sig rätten att utnyttja en annan människas kropp som en vara."

(SOU 2010:49, s.61)

Det stämmer väl överens med den bild av sexköpare som Harrington (2012) menar producerats i den svenska diskursen:

"Academic treatment of prostitution as a problem of male, rather than female, conduct produced "sex buyers" as a deviant sub-population deserving both punishment and re- habilitation. The Swedish expert discourse on commercial sex assumes that a healthy well-adjusted man would not seek to pay for sex."

(Harrington 2012:346)

4.4.5 Kvinnor som säljer sex som kategori

I SOU 1995:15 ges en relativt tydlig beskrivning av vem den prostituerade kvinnan är. SOU1995:15 (s.104) menar att kunskapen om prostituerade kvinnor visserligen grundar sig på forskning och erfarenhet av gatuprostituerade men använder sedan resultaten av denna forskning för att beskriva prostituerade kvinnor generellt. Det slås fast att kvinnor inte av ren

tillfällighet hamnar i prostitution utan att de under mycket lång tid har befunnit sig på väg mot den (SOU1995:15, s.104). Kvinnorna beskrivs som personer med en uppväxt där de lärt sig ett destruktivt beteende som sedan levs ut i form av prostitution.

Vidare uppges att prostituerade kvinnor ofta varit utsatta för sexuella övergrepp i barndomen.

“Inte sällan har incestoffer tidigt fått veta att de är “en liten hora”. Den kvinna som blivit offer för sexuella övergrepp i barndomen kan ofta känna sig “hemma” i prostitutionen. Hon upplever prostitution som något hon varit med om tidigare och därför känner till samtidigt som hon upplever sig utanför i andra sociala sammanhang”

(SOU 1995:15, s.105)

Även om möjligheten att tjäna snabba pengar framhålls som den utlösande faktorn för prostitution menar man att kvinnorna inte tycks drivas av ekonomisk rationalitet. Utredaren menar att kvinnorna mycket sällan sparar pengarna de tjänar och om de går ur prostitutionen är det ofta med stora skulder. För en del kvinnor antar man att betalningen enbart fyller syftet att bekräfta att det är prostitution:

“Prostitutionen är för dessa kvinnor enbart ett led i ett allmänt destruktivt beteende. De använder prostitutionen som ett medel att svärta ned sig, att bekräfta sin dåliga självbild. För detta krävs att mannen betalar, i annat fall är det ju inte prostitution.”

(SOU 1995:15, s.107)

En annan orsak som nämns som vanlig till prostitution är för att finansiera ett missbruk (SOU 1995:15, s.107). Allvarlig psykisk sjukdom ses också som en vanligt förekommande orsak (SOU 1995:15, s.108). Fram träder alltså en bild av kvinnor i prostitution som personer som av en eller annan anledning är svårt traumatiserade och destruktiva. Att någon väljer prostitution för att de ser det som ett sätt att försörja sig ses som omöjligt.

“Ingen ung människa, som funderar över sin framtid, ser prostitutionen som ett bra eller likvärdigt alternativ till andra sysselsättningar”

(SOU 1995:15, s.102)

Som vi tidigare konstaterat befinner sig den svenska prostitutionspolicyn inom den abolitionistiska diskursen. Levy & Jakobsson menar att den även faller inom den radikalfeministiska diskursen och som vi skrev i avsnittet om tidigare forskning menar de att denna diskurs producerar en alltför ensidig bild av sexsäljare (2014:594). De framställs enligt

Levy & Jakobsson (ibid) som ostabila, traumatiserad, passiva och utnyttjade. Utifrån den bilden kan det inte ses som att någon kan välja att sälja sex (Levy & Jakobsson, ibid). Vi kan via vår genomgång av kvinnor som säljer sex som kategori se att de framställs som svårt traumatiserade personer utan en förmåga till självbestämmande. Detta (att de som tillhör denna grupp saknar förmåga till självbestämmande) är också något Carson & Edwards tar upp som oproblematiserat i den svenska diskursen (Carson & Edwards 2011:81).

4.4.6 Män som säljer sex som kategori

Den tidigare forskning vi kunnat hitta har ej i någon nämnvärd utsträckning undersökt eller problematiserat hur bilden är av män som säljer sex i den svenska prostitutionspolicyn.

För SOU 1995:15 gjorde kriminologen Eva Tiby en undersökning om manlig homosexuell prostitution ("Homosexuell prostitution, SOU 1995:17) som användes som kunskapsunderlag för Könshandeln (SOU 1995:15, s.121).

I SOU 1995:15 är beskrivningen av manliga sexsäljare mer mosaikliknande än den av kvinnliga säljare. Det framförs flera olika bilder av vilka manliga prostituerade varför män säljer sex, men ges ingen enhetlig förklaringsmodell.

En avgörande skillnad i hur män som säljer sex beskrivs är att de till skillnad från kvinnor antas *kunna* sälja sex av egen lust, och att det för mannen *kan* vara en affärsverksamhet snarare än ett uttryck för förtryck.

"Detta (sexuell attraktion gentemot köparen, vårt förtydligande) kan emellertid den manlige säljaren uppleva i den homosexuella prostitutionen. Denna kan således vara en blandning av ren affärsverksamhet och uppnående av någon form av ömhet, social trygghet och eventuellt egen utlevd sexualitet."

(SOU 1995:15, s.130)

Prostitutionen kan för män också vara ett uttryck för *"kamratskap och sammanhållning, en del av en social miljö och en gruppsammanhållning, som är en ersättning för familjen."*

(SOU 1995:15, s.130)

Män antas dock också *kunna* fara illa, med känslöstörningar, självförakt, förnedring och risker för sexuellt överförbara sjukdomar och utsatthet för våld. Skillnaden i beskrivningen av män är att detta inte ses som den enda möjliga bilden.

”...den manliga prostitutionen inte tycks vara fullt lika nedbrytande som den kvinnliga”.

(SOU 1995:15, s.128)

4.5 Vad kvarstår som oproblematiserat?

En av Bacchis grundläggande antaganden är, som vi tidigare skrivit, att en problemrepresentation alltid bygger på vissa grundantaganden vilka tillsammans bygger upp en konceptuell logik (Bacchi 2009:5). En viktig del av Bacchis analys är därför att undersöka vilka grundantaganden som behöver finnas på plats för att en konceptuell logik ska kunna hållas samman. Med Bacchis fråga 2 har vi analyserat vilka grundantaganden som understödjer problemrepresentationen i de två SOU:erna. Nästa steg, som Bacchi (2009:12) menar är det steg där metodens kritiska potential sätter igång på allvar, är att med hennes fråga 4 undersöka möjliga sätt att betrakta problemet på som stängs ute av problemrepresentationens konceptuella logik.

“This kind of analysis usefully draws attention to tensions and contradictions in problem representations, again highlighting limitations or inadequacies in the way the ‘problem’ is being represented.”

(Bacchi 2009:13)

Vi vill understryka att vi inte påstår att det inte finns fler oproblematiserade aspekter av prostitution än de vi tar upp.

4.5.1 Män som säljer sex?

I fråga ett etablerade vi att problemframställningen av prostitution bygger på en inramning av prostitution som sammankopplat med ojämställdhet mellan män och kvinnor - prostitution som en följd av ojämställdhet och som reproducerande av ojämställdhet. Eftersom en av de mest grundläggande och huvudsakliga sätten att problematisera prostitution på i den svenska diskursen är som ett jämställdhetsproblem och som ett problem som handlar om män som köper sex av kvinnor, insåg vi att fenomenet män som säljer sex är svår att förena med den konceptuella logiken i problemrepresentationen. Om problemet är att män köper sex av kvinnor, och därmed reproducerar kvinnoförtryck, är det då mindre problematiskt att män säljer sex? Är män som säljer sex något som, med Bacchis begrepp, förblir oproblematiserat?

Vi bestämde oss för att mer ingående undersöka hur SOU:erna förhåller sig till fenomenet män som säljer sex.

Vi har funnit att män som säljer sex i SOU 1995:15 beskrivs separat och som ett undantag. I den absoluta merparten av SOU 1995:15 används "man" som synonym för "köpare" och "kvinna" som synonym för "säljare". När det skrivs om män som säljer sex måste det därmed skrivas ut specifikt som "manlig säljare" eller "homosexuell säljare". Vi kommer visa några exempel på hur detta tar sig uttryck nedan.

SOU 1995:15 är indelad i ett antal kapitel varav ett heter "Parterna i könshandeln" (SOU 1995:15, s101-119) och har flera avsnitt med egna rubriker. Två underrubriker är "Kvinnorna - säljarna i könshandeln" (s.101) och "Männen - köparna i könshandeln"(s110). Under dessa underrubriker refereras sedan enbart till kvinnor som säljare och män som köpare. Att i ett kapitel om parterna i könshandeln redan i underrubriker göra kvinnor synonyma med säljare och män synonyma med köpare, och sedan inte nämna att det finns undantag menar vi tydligt illustrerar hur problemet presenteras.

"Könsköparna kan ses som en disparat grupp, som egentligen bara har det gemensamt, att de är män."
(SOU 1995:15, s 111)

Män som säljer sex återfinns istället i ett eget kapitel, med namnet Homosexuell könshandel (manlig). Man skulle förvisso kunna tolka det som att manlig sexförsäljning ses som så allvarligt och viktigt att det behöver sitt eget kapitel. Men då resten av SOU 1995 i mycket liten utsträckning nämner manlig sexförsäljning annat än som en parentes menar vi att en mer rimlig tolkning är att manlig sexförsäljning förstås som en annorlunda form av prostitution. Det finns prostitution - och så finns det manlig prostitution. Fenomenen förstås inte som samma sak med den enda skillnaden att det är en kvinna som säljer i "vanlig" prostitution och en man som säljer i den manliga.

Samma sätt att hantera manlig sexförsäljning i separata avsnitt förekommer i sammanfattningskapitlet i SOU 1995:15 (s9-19), som kort sammanfattar SOU:n kapitel för kapitel. Den absoluta merparten av sammanfattningen använder orden man och männen som synonymt för köpare och kvinna/kvinnorna som synonymt för säljare.

“Männen - köparna - i könshandeln är en stor grupp, mycket större än säljarna.”

(SOU 1995:15, s.11)

“Orsakerna till att männen köper sexuella tjänster varierar. En del av köparna förefaller att ha allvarliga problem när det gäller synen och förhållningssättet till sexualitet.”

(SOU 1995:15, s.11)

“De prostituerade är ofta utsatta för olika brott som misshandel, våldtäkt och stöld men gör sig också själva skyldiga till brott i inte obetydlig omfattning. Kvinnornas anhöriga och framför allt deras barn drabbas på olika sätt direkt och indirekt av de skador kvinnorna ådrar sig i könshandeln.”

(SOU 1995:15, s.13)

I sammanfattningskapitlet (SOU 1995:15 s.9-19) skrivs lite om män som säljer sex i ett stycke för sig som är knappt en halv sida lång. Stycket är en kort sammanfattning av det tidigare nämnda kapitlet ‘Homosexuell könshandel (manlig)’. Den del av texten som rör ett kriminaliseringsförslag använder på samma sätt som i större delen av texten män som synonym för köpare och kvinnor som synonym för säljare.

Vidare har förslagen om åtgärder i SOU 1995:15 framförallt till syfte att bekämpa prostitution med kvinnliga säljare. Som vi tidigare visat utgår de åtgärder som handlar om att öka jämställdheten mellan män och kvinnor ifrån antagandet att prostitution är ett uttryck för mäns förtryck av kvinnor. Kriminaliseringsförslaget är däremot könsneutralt utformat - det skall bli olagligt att köpa sex oavsett kön på de inblandade parterna. Förslaget argumenteras dock mestadels för utifrån samma förståelse av prostitution som tidigare, dvs att det är män som köper sex av kvinnor. Män används som synonymt för köpare och tvärtom:

“För att könshandel överhuvudtaget skall anses föreligga krävs medverkan minst två parter, köpare och säljare. Det skulle förefalla egendomligt om man ansåg att endast en av dessa parter gjorde sig skyldig till brott medan den andres handlande vore straffritt. Som ovan anförts skulle kvinnan kunna betraktas som offret i prostitutionen.”

(SOU 1995:15, s.226)

“Kriminaliseringens syfte är, som jag tidigare anført, inte enbart att skydda kvinnan eller säljaren.”

(SOU 1995:15, s. 227)

“Om könsköp är kriminellt i hemlandet skulle svenska män däremot ges ett argument för att tacka nej till deltagande i könshandel utomlands.”

(SOU 1995:15, s.227)

Den manliga sexförsäljningen nämns dock på ett ställe i avsnittet där SOU:n argumenterar för ett förbud. På sidan 226 resoneras det om huruvida homosexuell prostitution borde undantas från förbudet på grund av att den “kan vara svårare att påvisa” (SOU 1995:15, s.226).

Utredningen slår dock fast att man inte anser det vara skäl nog att undanta den “homosexella prostitutionen” från förbudet. Mönstret är sedan detsamma som vi tidigare påvisat. Efter ett stycke om homosexuell prostitution återgår man till att tala om prostitution som män som köper sex av kvinnor.

Som vi visade tidigare i avsnittet om Män som säljer sex som kategori, framställs manlig prostitution också som delvis annorlunda den vanliga prostitutionen.

I sammanfattningen av SOU1995:15, i det stycke som vi tidigare nämnt där man återger kapitlet om ‘homosexuell könshandel’, beskrivs den manliga prostitutionen såhär:

“I den homosexuella prostitutionen tenderar köparen att vara den som stigmatiseras och som utsätts för våld och inte säljaren som i den heterosexuella prostitutionen. Den homosexuella prostitutionen kan ibland för säljaren vara en blandning av affärsverksamhet och egen utlevd sexualitet, vilket praktiskt taget aldrig förekommer i den heterosexuella prostitutionen.”

(SOU, 1995:15, s. 12)

Det mönster som framträder kring hur man förhåller sig till män som säljer sex i SOU 1995:15 går inte att omedelbart upptäcka i SOU 2010:49. En skillnad mot SOU 1995:15 är att SOU 2010:49 inte på samma vis använder man som synonym för köpare eller kvinna som synonym för prostituerad. Språket i SOU 2010:49 är i stora delar könsneutralt, man talar om “prostituerade personer” eller “personer som köper sex”. Huruvida detta ska förstås som ett tecken på att den konceptuella logiken förändrats till att kunna innefatta manliga sexsäljare och kvinnliga sexköpare menar vi är svårt att avgöra.

I sammanfattnings-kapitlet i SOU 2010:49 konstateras att prostitution traditionellt förstås som män som köper sex av kvinnor:

“Traditionellt har med prostitution i huvudsak avsetts heterosexuell prostitution med kvinnor som tillhandahåller den sexuella tjänsten och män som köpare av den. De insatser som genomförs och den kunskap som finns utgår också i stor utsträckning från denna gängse syn. Vi vet således inte så mycket om män som tillhandahåller sexuella tjänster...”

(SOU 2010:49, s.18)

“Alltjämt ger begreppet ”prostitution” tydliga associationer till kvinnor som utnyttjas för och män som köper sexuella tjänster. De insatser som genomförs och den kunskap som finns utgår i stor utsträckning från denna traditionella syn. Denna bild är dock inte helt förenlig med dagens verklighet då det, även om de flesta som utnyttjas sexuellt är flickor och kvinnor, är känt att även kvinnor köper sexuella tjänster och att också pojkar och män utnyttjas i prostitution, främst av andra män men också av kvinnor.”

(SOU 2010:49, s.61)

I dessa stycken menar alltså SOU 2010:49 att prostitution framförallt har förståtts som ett jämställdhetsproblem mellan män och kvinnor och att den synen utelämnat situationer där män säljer sex och även där kvinnor köper sex. Det är en skillnad mot 1995:15 men huruvida detta ska förstås som att problemrepresentationen nu inkluderar män som säljer sex är mer osäkert.

Å ena sidan medger man i citaten ovan att denna problemrepresentation utelämnar aspekter av verkligheten men samtidigt läggs ingen stor tyngdpunkt i övriga SOU 2010:49 på att förändra problemrepresentationen till att inkludera män som säljer sex. I stora delar av 2010:49 representeras problemet prostitution alltjämt övergripande som män som köper sex av kvinnor.

“Enligt den syn på sexhandeln som ligger till grund för svensk jämställdhetspolitik är sexhandeln således en form av manligt våld mot kvinnor och ett av de mer extrema uttrycken för en ojämlikhet som tar sig uttryck i att män kan köpa och utnyttja kvinnor och barn och behandla dem som varor.”

(SOU 2010:49, s.55)

Även om en förändring har skett sedan 1995:15 menar vi att det är svårt att, utifrån Bacchis policyanalys, beskriva den som genomgripande. Om vi ska utgå ifrån Bacchis tes att föreslagna åtgärder avslöjar problemrepresentationen, skulle en genomgripande förändring av problemrepresentationen tagit sig uttryck i form av förslag på åtgärder. I avsnittet “Överväganden och förslag” (SOU 2010:49, s225-260) där SOU 2010:49 kommer med förslag på åtgärder, finns under underrubriken “Det är nödvändigt med ett fortsatt och

uthålligt socialt arbete” ett en mening långt förslag om mer forskning kring “osynliga grupper som säljer sex, exempelvis män och ungdomar” (SOU 2010:49, s232). Detta förslag nämns dock inte i sammanfattningen av “Överväganden och förslag” i första kapitlet.

Om man ansåg det som ett viktigt problem att insatser inte riktats mot prostitution där män säljer sex hade man, utifrån Bacchis sätt att förstå problemrepresentation, föreslagit betydligt mer genomgripande åtgärder än “mer forskning”. Huruvida prostituerade bör anses som målsägande diskuteras på fem sidor i “Överväganden och förslag” (SOU 2010, s225-260) , ifall straffmaximum för sexköp skall höjas på tio sidor. Något sådant utrymme skänks inte problemet med att män är en osynlig grupp.

4.5.2 Skademinimering?

Med *skademinimering* menas åtgärder och initiativ som riktar sig till att minska skadorna som kan omge prostitution (exempelvis genom att ge ut kondomer och informera om säkert sex), som inte har det aktiva syftet att minska prostitution (Levy & Jakobsson 2014:600)

I fråga ett etablerade vi att problemrepresentationen av prostitution i de båda texterna innehåller prostitution som en skadlig institution i samhället, som bör bekämpas. De åtgärder som föreslås syftar till att förebygga och motarbeta prostitution.

“Någon samlad bild av könshandeln, den forskning som bedrivs och de insatser som görs för att motverka den finns inte. Ett nationellt center för arbete mot prostitution skulle kunna sammanställa en sådan bild och samtidigt samordna de olika insatserna. Samlad kunskap i ett nationellt center skulle också göra det möjligt att ha en pågående beredskap för att bekämpa prostitution om den etableras på nya orter eller i nya former.”

(SOU 1995:15, s..218)

“De sociala myndigheterna måste fortsätta att bedriva ett uthålligt arbete för att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål.”

(SOU 2010:49, s.230)

Eftersom ett av de centrala synsätten i SOUernas problemframställning är prostitution som något som bör bekämpas är också åtgärderna som föreslås i relation till det synsättet. Hur blir det då med insatser som vare sig förebygger eller bekämpar prostitution men syftar till att

minska lidande och risker? Vi funderade över ifall skademinimeringsperspektiv är något som utesluts i problemframställningen.

Skademinimering nämns inte som en möjlig åtgärd i varken SOU 1995:15 eller SOU 2010:49. En skademinimeringsinsats kan inte ses som varken förebyggande av förekomsten av prostitution eller som motarbetande av prostitution och passar således inte in i problemframställningens konceptuella logik. Levy & Jakobsson (2014:600) menar att den radikalfeministiska diskursens dominerande ställning gör att skademinimeringsinitiativ begränsas och kritiserats.

I SOU 2010:49 (s.130) diskuteras i ett avsnitt om prostituerade upplevelse av lagens effekter att många som befinner sig i prostitution menar att lagen försämrat deras situation och ökat det sociala stigmat. Den abolitionistiska diskursens syn på negativa effekter för sexsäljare blir här mycket tydlig:

“När det gäller de personer som fortfarande utnyttjas i prostitution måste ovan nämnda negativa effekter av förbudet som de beskriver närmast betraktas som positiva sett utifrån perspektivet att syftet med lagen är att bekämpa prostitutionen. “

(SOU 2010:49, s.130)

Negativa effekter till följd av förbudet ses alltså inte som olyckliga utan som önskvärda. Med den synen på prostituerades negativa upplevelser blir det lätt att förstå att skademinimeringsperspektiv inte återfinns i SOU:erna.

Via fråga två etablerade vi att prostitution som koncept i de två texterna faller inom en sammanhållen förståelse av prostitution, där man ser prostitution som oundvikligen förknippat med våld och som våld i sig. Utifrån den abolitionistiska diskursen kan med andra ord inte prostitution ses som mer eller mindre säkert, eftersom det utan undantag är förknippat med fara. Skademinimering som åtgärd blir därmed inte aktuellt. Levy & Jakobsson (2014:600) skriver att vissa aktörer inom det sociala arbetet mot prostitution i Sverige inte bara ser skademinimering som verkningslöst utan också som att uppmuntra prostitution.

Vi vill tillägga att det nämns ett flertal andra insatser som utformas för att vara stödjande och skyddande, men alltså inte skademinimering.

“Stödet kan ha formen av hjälp i kontakten med myndigheter eller det kan handla om att visa på alternativa sätt att leva; göra utflykter och skogs promenader, gå på café och liknande.”

(SOU 1995:15, s.154)

“De yrkesgrupper som arbetar med personer som utnyttjas i prostitution och med offer för människohandel för sexuella ändamål måste tillförsäkras ökad kunskap för att kunna erbjuda dessa utsatta personer adekvat hjälp och stöd.”

(SOU 2010:49, s.230)

5. Slutdiskussion

Vi ska nu komma tillbaka till uppsatsens frågeställningar och sammanfatta det vi diskuterat i vår resultat- och analysdel samt dra våra analytiska slutsatser.

Våra frågeställningar handlar om vad för antaganden som ligger till grund för den svenska policyn, hur prostitution som problem konstrueras och vad som kvarstår som oproblematiserat i problemframställningen. De huvudsakliga komponenterna i den svenska policyns problemrepresentation av prostitution har vi identifierat som: *ett uttryck för och ett vidmakthållande av ojämställdhet mellan män och kvinnor och mäns våld mot kvinnor*. Att rama in prostitution som sammanbundet med ojämställdhet faller som vi tidigare nämnt inom den abolitionistiska diskursen och innebär en förståelse av prostitution som förknippat med samhällsliga strukturer (Westerstrand 2008:226). Prostitution som våld “i sig” och oundvikligen förknippat med våld placerar den svenska policyn som bärare av en sammanhållen förståelse av prostitution (ibid). Den absolut dominerande inställningen till prostitution som problem är att det ska bekämpas. Därtill konstrueras prostitution som ett problem som går att åtgärda straffrättsligt, via sociala och förebyggande insatser och med hjälp av kunskap och attitydförändringar.

Om vi återkommer till prostitution som förknippat med samhällsliga strukturer, och specifikt de som skapar och upprätthåller ojämställdhet mellan män och kvinnor. Är det bara män som köper och kvinnor som säljer? På grund av den centrala inramningen av prostitution som vi redogjort för blir det inte aktuellt att bredda prostitution till att handla om ojämlikhet mellan *människor* överlag, även om man i SOU 2010:49 medger att även *män säljer sex*, och att även

kvinnor köper sex. Man inkluderar inte heller ett ekonomiskt perspektiv, eller ett klassperspektiv, på problemet.

Eftersom prostitution ses som förknippat med ojämställdhet mellan kvinnor och män på ett strukturellt plan och könsroller i samhället följer att förebyggande åtgärder mot prostitution innebär att arbeta med män och kvinnors könsroller. I SOU 1995:15 visar sig detta genom att förslag om att arbeta med könsrollerna och inställningen till sexualitet ses som medel för att förhindra prostitution. I SOU 2010:49 är utgångspunkten i propositionen Kvinnofrid (Prop. 1997/98:55) som handlar om åtgärder för att motverka mäns våld mot kvinnor samt åtgärder för att nå jämställdhet mellan män och kvinnor i samhället. Tydligt är att prostitution ska bekämpas och förebyggas. Ett perspektiv som således inte passar in i den konceptuella logiken är skademinimeringsperspektivet, eftersom ett sådant perspektiv varken har ett fokus på att förebygga eller bekämpa prostitution som sådan. I SOU 2010:49 beskrivs prostituerades upplevelser av negativa effekter och socialt stigma som önskvärda effekter av policyn.

Det som blir tydligt är att problemframställningen av prostitution är uppbyggd på grundantaganden som gemensamt utgör en konceptuell logik, vilken inkluderar vissa perspektiv och utesluter andra. Här vill vi poängtera att den problemframställning som görs i den svenska policyn *inkluderar* ett jämställdhetsperspektiv och ett större fokus på köparna, som historiskt sett inte inkluderats i den utsträckningen innan i Sverige. Den svenska prostitutionspolicyn är inte heller ensam om att både inkludera och exkludera, och via Bacchis metod har man ett verktyg med vilket man kan upptäcka den konceptuella logiken bakom policy inom många olika områden.

En insikt vi fått av att arbeta med Bacchis metod är att man när man vill förstå olika sätt att hantera ett problem kan förstå väldigt mycket mer om man inte nöjer sig med att konstatera vad de olika positionerna vill göra. Om man går djupare i analysen och undersöker vilka grundantaganden och premisser som ligger till grund för en viss policy kan man upptäcka djupare skillnader mellan olika perspektiv. Om man exempelvis vill förstå varför en person vill avkriminalisera sexköp och en annan vill höja straffen får man kanske mer förståelse för deras positioner genom att fråga dem om deras syn på sexualitet. Men när policy diskuteras upplever vi att diskussionen ofta förs på en åtgärdsnivå utifrån ett antagande att de bästa argumenten ska vinna diskussionen. Mer sällan diskuteras vilka underliggande grundantaganden som gjorts och kanske är det ofta där den verkliga skiljelinjen finns. Om

dessa verkliga skiljelinjer förblir outtalade tror vi att diskussionen lätt fastnar i ett uppskruvat läge som inte leder till ökad förståelse.

Följaktligen är den förvirring vi nämnde inledningsvis, om varför pålästa personer kommer fram till så olika slutsatser om sociala problem, nu mindre. Även om två personer har tillgång till exakt samma information om ett socialt problem kommer grundantaganden och värderingar, som kanske inte direkt relaterar till problemet, påverka vad de ser som problemet och därmed vad som bör göras åt det.

Slutligen tycker vi också att Bacchis metod är sympatisk för att den ger verktyg att kritiskt granska vad en viss problemrepresentation utelämnar av problemet, utan att för den sakens skull göra oss tvungna att anse att en annan problemrepresentation är bättre. I fallet sexköp har vi som nämnt i avsnittet om tidigare forskning upptäckt att det även inom forskningen verkar finnas en stark ideologisk polarisering mellan olika forskare. Vi tror därför att Bacchis metod kan vara en värdefull hjälp att förstå olika perspektiv på sexköp utan att som forskare inta någon särskild position.

Vår analys har visat att socialt arbete fortsatt tillskrivs en central roll i SOUerna för hur prostitution ska hanteras i Sverige. Det sociala arbetet ses som ett verktyg främst för att motivera kvinnor att inte sälja sex men det efterfrågas också insatser för att motivera män att inte köpa sex. Ett skademinimeringsperspektiv är dock i stort frånvarande och vår gissning är att om denna syn på prostitution är representativ för svensk policy i övrigt får det följder för hur det sociala arbetet organiseras och bedrivs i praktiken. Likaså är det rimligt att anta att ett begränsat intresse för män som säljer sex kommer påverka i vilken grad det sociala arbetet riktas till manliga sexsäljare. Vi anser därför att mer forskning är motiverat kring hur socialt arbete organiseras i praktiken och vilka perspektiv som eventuellt glöms bort. Kan sexsäljare få hjälp och stöd även om de inte vill sluta sälja sex? Finns det någonstans att vända sig för manliga sexsäljare? Vi tror att Bacchis metod kan bidra med viktiga perspektiv till forskningen inom socialt arbete för att upptäcka hur förståelsen av sociala problem inte är så självklar som det kan verka.

6. Referenslista

- Ahrne, Göran och Peter Svensson (2011) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB.
- Bacchi, Carol (2009) *Analysing Policy: What's the problem represented to be?* French Forests NSW: Pearsons Australia.
- Boréus, Kristina (2011) Diskursanalys. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber AB: 176-183.
- Bryman, Alan (2008) *Samhällsvetenskapliga metoder*, Andra uppl. Malmö: Liber AB.
- Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism*. East Sussex:Routledge.
- Börjesson, Mats & Eva Palmblad (2007) Introduktion. I: Börjesson, Mats och Eva Palmblad (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Stockholm: Liber AB.
- Börjesson, Mats, Palmblad, Eva & Thomas Wahl (2005) *I skötsamhetens utmarker*. Stockholm/Eslöv: Brutus Östling Bokförlag Symposium.
- Carson, Lisa & Kathy Edwards (2011) Prostitution and Sex Trafficking: What are the Problems Represented to Be - A Discursive Analysis of Law and Policy in Sweden and Victoria, Australia. *Australian Feminist Law Journal*, 34(1): 63-88.
- Dodillet, Susanne (2009) *Är sex arbete? – Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet*. Stockholm/Sala: Vertigo förlag.
- Eriksen, Josefina (2011) *Strider om mening: en dynamisk frameanalys av den svenska sexköpslagen*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Foucault, Michel (1991) Governmentality. I: Foucault, Michel, Graham Burchell, Colin Gordon och Peter Miller. *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago: University Chicago Press.
- Gordon, Colin (1991) Governmental Rationality: An Introduction. I: Foucault, Michel, Graham Burchell, Colin Gordon och Peter Miller. *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago: University Chicago Press.
- Harrington, Carol (2012) Prostitution Policy Models and Feminist Knowledge Politics in New Zealand and Sweden. *Sexuality Research & Social Policy: Journal of NSRC*, 9(4): 337-349.
- Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (2012) Etik i forskning och etiska dilemman.En introduktion. I: Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Levy, Jay & Pye Jakobsson (2014) Sweden's abolitionist discourse and law: Effects on the dynamics of Swedish sex work and on the lives of Sweden's sex workers. *Criminology & Criminal Justice: An International Journal*, 14(5): 593-607.

Nygren, Lennart (2012) Risken finns, finns nyttan? I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups.

Persson, S Roland (2006) *Pragmatisk analys: att skriva om och tolka kvalitativa data*. Morrisville: Lulu Publishing.

Svanström, Yvonne (2003). Öronen skymta fram. I Ingrid Lander, Tove Pettersson, Eva Tiby. *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet*. Lund: Studentlitteratur.

Svanström, Yvonne (2001). Offentliga kvinnor i offentliga rum: Prostitutionens reglementering i 1800-talets Stockholm. I Christina Florin & Lars Kvarnström. *Kvinnor på gränsen till medborgarskap*. Stockholm: Atlas.

Svanström, Yvonne (2006). *Offentliga Kvinnor. Prostitution i Sverige 1812-1918*. Stockholm: Ordfront.

Yttergren, Åsa & Jenny Westerstrand (2016) The Swedish Legal Approach To Prostitution. Trends and Tendencies in the Prostitution Debate. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 24(1): 45-55.

Weitzer, Ronald (2005) Flawed Theory and Method in Studies of Prostitution. *Violence Against Women*, 11(7): 934-949.

Westerstrand, Jenny (2008) *Mellan mäns händer: kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking*. Uppsala: Uppsala Universitet.

Winther Jörgensen, Marianne & Louise Phillips (1999) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

7. Källförteckning

SOU 1995:15. *Könshandeln*. Betänkande av 1993 års Prostitutionsutredning.

[http://weburn.kb.se/metadata/592/SOU_7265592.htm. Hämtad 2018-02-25.]

SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*. Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst.

[<http://www.regeringen.se/49bb8a/contentassets/2ff955c847ed4278918f111ccca880dd/forbud-mot-kop-av-sexuell-tjanst-en-utvardering-1999-2008-sou-201049>. Hämtad 2018-02-25.]

